

EKONOMİK SUÇLAR^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Asuman AYTEKİN İNCEOĞLU^(**)

Öz: Ekonomik suç kavramını tanımlama hususunda fikir birliği sağlanan tek husus, ekonomik suçların tanımı hakkında bir fikir birliğinin bulunmadığıdır. Bununla birlikte ekonomik suçlar ortak bir takım özellikleri taşımaktadır. Ekonomik suçların genellikle soyut tehlike suçu ve özgü suç olarak düzenlenmesi, ekonomik suçlarda ispat yükünün yer değiştirebildiği yasal karinelerin öngörülebilmesi, mağdur sayısının çokluğu, ekonomik suçların nadiren kovuşturulmasına rağmen büyük zararlara yol açması, genellikle organize suç şeklinde işlenmeleri, ülkenin ekonomik yapısı ve kuralları ile bağlantılı olması, bu suçlarda faillerin diğer suçlara kıyasla farklı özelliklere sahip olmaları, bu özellikler arasında yer almaktadır. Ayrıca ekonomik suçlarda suç politikasının nasıl olması gerektiği de tartışmalıdır. Çalışmada ayrıca karşılaştırmalı hukuktaki ve Türk Hukukundaki ekonomik suçlara ilişkin yaklaşımlara da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Suç, Beyaz Yaka Suçluluğu, Ekonomi Ceza Hukuku, Finansal Suçlar, Karşılaştırmalı Hukuk.

ECONOMIC CRIMES

Abstract: The only issue that has been agreed on defining the concept of economic crime is that there is no consensus on the definition of economic crime. However, economic crimes have a common set of characteristics. Economic crimes are often regulated as abstract endangerment. They are usually crimes that can be committed by specific offenders. The acceptance of legal presumption that allows reversal of the burden of proof in these crimes is discussed. The number of victims in economic crimes is also high. They are rarely prosecuted, but they cause major losses. Economic crimes are often associated with organized crime and linked to the country's economic structure and rules. In these crimes, perpetrators have different characteristics compared to other crimes. It is also controversial how the crime policy should be in economic crimes. The study also includes approaches to economic crime in comparative law and Turkish Law.

Keywords: Economic Crime, White Collar Criminality, Economic Criminal Law, Financial Crimes, Comparative Law.

^(*) Makale Gönderim Tarihi: 15.04.2020. Makale Kabul Tarihi: 15.05.2020.

Yazarın "Bankacılık Kanunu'nda Yer Alan Suçlar" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

^(**) İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı (ORCID kimlik no: 0000-0002-9260-3284; asuman.inceoglu@bilgi.edu.tr).

I. EKONOMİK SUÇ KAVRAMI

Ekonomi Ceza Hukuku'nun, ekonomi hukuku kurallarına¹ aykırı hareketlerden doğan suçları ve bu suçlara ilişkin cezaları incelediği kabul edilmektedir.² Bu noktada karşımıza ekonomi hukuku kurallarına aykırı hareketlerden doğan suçların neler olduğu, yani diğer bir ifade ile hangi suçların ekonomik suç olarak kabul edileceği sorusu çıkmaktadır. Türk Hukukunda “mali suçlar”, “ticari suçlar” ve “ekonomik suçlar” terimlerinin genellikle aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir³ ve her ne kadar bu kavramların farklı hususları ifade ettiği ileri sürülmüş ise de,⁴ bu ayırımın belirgin olduğunu söyleyebilmek güçtür.

Ekonomik suç, daha doğrusu ekonomik suçluluk kavramının ortaya çıkışı 1929-1930 yıllarında yaşanan dünya ekonomik bunalımına denk düşmektedir.⁵ Bu tarihten önce de ekonomik suçların işlenmekte olduğu şüphesiz ise de,⁶ ekonomik bunalım ile birlikte ekonomik suç ve ekonomik suçluluk kav-

¹ Ekonomi hukuku, “bir ekonomik düzenin bütün halinde idaresini kurala bağlayan hukuksal alan” olarak nitelendirilmekte ve ekonomi hukukunun, ekonomik düzenin bütününe ilgilendiren konuları düzenlediği ifade edilmektedir. CİN ŞENSOY Şehnaz, “Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri”, **Çetin Özek Armağanı**, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 829. Ekonomi hukukunun bir yandan ekonominin kendisini korumayı, ama bir yandan da bireyleri ekonominin kurumlarına karşı korumayı hedeflediği ifade edilmektedir. SCHUSTER Leo, “Finanzkriminalität: Täter und Opfer”, **La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime** (Ed. BOLLE Pierre-Henri/ STEFFEN Heinz), Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 57.

² DURSUN Selman, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, Seçkin, Ankara, 2006, s. 44.

³ ÖZBEK Veli Özer, **Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap-Genel Hükümler**, Seçkin, Ankara, 2020, s. 30-31.

⁴ TESAL Reşad D., **İktisadi Suçlar, Mali Suçlar**, 3. Bası, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, İstanbul, 1972, s. 142; CİN ŞENSOY, s. 831; KARCILIOĞLU Nevzat Kaan, Sermaye Piyasası Kanunu'nda Düzenlenen Manipülasyon Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2005, s. 61, 62. Ekonomik suç, mali suç ve ticari suç kavramları arasındaki ilişki için bkz. BAŞBÜYÜK İsa, **Marka hakkının İhlalinden Doğan Ceza Sorumluluk**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 39.

⁵ MAHMUTOĞLU Fatih Selami, **Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, Seçkin, Ankara, 2003, s. 28; DURSUN, s. 27.

⁶ TIEDEMANN Klaus, **Wirtschaftsstrafrecht**, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2004, N. 24; MANG, Alexander, **Die ökonomische Evaluation von Wirtschaftskriminalität unter besonderer Berücksichtigung des menschlichen Verhaltens**, Peter Lang, Frankfurt, 2004, s. 1; ERMAN Sahir, **Ticari Ceza Hukuku**, Cilt I: Genel Kısım, 3. Bası, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1992, s. 16 vd.; ERMAN Sahir, “İktisadi Suçlar Konusunda Avrupa Hukukundaki Son Gelişmeler”, **Birinci Avrupa Hukuku Haftası**, İstanbul Üniversitesi Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 103; CİN

ramları ortaya atılmış ve bunlar özel olarak incelenmeye başlanmıştır. Özellikle Amerikalı kriminolog Sutherland'ın 1940 yılında yazdığı “Beyaz Yaka Suçluluğu” (White-Collar Criminality) adlı makalesi⁷ bu alanda bir çığır açmış ve bu konudaki tartışmaları başlatmıştır.⁸ Sutherland, beyaz yaka suçluluğunu, saygın ve toplumda yüksek statü sahibi kimselerin mesleklerini icra ederken mesleklerinin icrası sırasında işledikleri suçlar olarak tanımlamıştır.⁹ Beyaz yaka suçlarında faillerin para ve nüfuz kazanma, güç elde etme gibi saiklerle hareket ettikleri, bu suçlarda failleri suça iten sebeplerin olağan suç faillerinin suç işleme sebeplerine kıyasla son derece farklı olduğu ifade edilmektedir.¹⁰

Ekonomik suç kavramının bu yıllarda yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmasının bir diğer önemli sebebi daha vardır. İki Dünya Savaşı arasında gerçekleşen büyük ekonomik buhrana kadar, ekonomik hayatın özel hukuk yaptırımları ile düzenlenmesi fikri hep ön planda yer almış ve bir ceza hukuku yaptırımına bağlanmış olan ekonomik suç tipleri bu yıllara kadar çok az sayıda kalmıştır. Ancak bu yıllarda özel hukuk yaptırımlarının milli ekonominin korunmasında yeterli olamadığı fark edilmiş ve ekonomik suç tiplerinde bir patlama yaşanmıştır. Hatta bu konuda fazla ileri gidilmiş ve bir suç ekonomik suç enflasyonu ortaya çıkmıştır.¹¹

ŞENSOY, s. 831. Ekonomik suçların bazı türlerinin iki bin yıldan bu yana biliniyor olduğu ve Roma Hukuku zamanından bu yana bu suçlarla mücadelede ceza hukuku yaptırımlarına başvurulduğu ifade edilmektedir. HEINZ Wolfgang, “Begriffliche und strukturelle Besonderheiten des Wirtschaftsstrafrechts”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung, Hrsg. Leibziger Universitätsverlag, Leipzig**, 1998, s. 14. Hatta bazı yazarlar ekonomik suçlarla mücadeleyi Hamurabi dönemine kadar geri götürmektedirler. Bu görüşe göre, ekonomik suçlar insanlık tarihi kadar eskidir. GÖSSWEINER-SAIKO Th., **Wirtschaftskriminalität**, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1988, s. 23. Ekonomik suçların tarihsel olarak ayrıntılı bir incelemesi için bkz. RICHTER Hans, “Geschichtliche Entwicklung”, **Wirtschaftsstrafrecht Hrsg. Müller-Gugenberger/ Bieneck**, 3. Auflage, Aschendorff Rechtssverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 27 vd.

⁷ SUTHERLAND Edwin H., “White-Collar Criminality”, **American Sociological Review**, Vol. 5, No. 1 (Feb. 1949), s. 1 vd.

⁸ MANG, s. 1.

⁹ SUTHERLAND Edwin H., **White Collar Crime**, Yale University Press, New Haven and London, 1983, s. 7.

¹⁰ GÜNER Uğur, “Ekonomik Suçlar ve Ekonomi Ceza Hukukuna İlişkin Yasal Düzenlemeler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, 2019, s. 1414; DURSUN, s. 30 dipnot 15.

¹¹ ERMAN, s. 16.

Ekonomik suç tanımı üzerinde bugüne kadar doktrinde bir uzlaşmaya varılmış değildir. Bu konuda birbirinden çok farklı tanımlara rastlamak mümkündür.¹² Neredeyse konu ile ilgilenen her yazarın ayrı bir tanım verdiği görülmektedir. Bu konuda üzerinde fikir birliği sağlanan tek husus, ekonomik suçların tanımı hakkında bir fikir birliğinin bulunmadığıdır.¹³ Ekonomik suçlar başlığı altında incelenebilecek olan suçların çok farklı görünümde karşımıza çıkabiliyor olması, söz konusu tanımın yapılmasındaki en büyük zorluklardan birini teşkil etmektedir.¹⁴ Bu nedenle bazı yazarlar, ekonomik suçların belli suç tiplerini açıklamak üzere kullanılan bir üst kavram olduğunu, kesin bir tanımının yapılmasının mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir.¹⁵

Ekonomik suçların tanımlanmasında, ya da diğer bir ifade ile neyin ekonomik suç teşkil edeceğinin tespit edilmesinde izlenen yöntemlerden ilki, failden hareket etmektedir. Kriminolojik yaklaşım olarak da adlandırılabilecek olan bu akım, suçun failini temel olarak almakta ve ekonomik suçların tespitinde, failin dahil olduğu meslek grubu önem kazanmaktadır.¹⁶ CİN ŞENSOY'un

¹² Bu konuda bir kavram birliğine varılamamış olması da doktrinde farklı tanımların ortaya çıkmasının etkenlerinden biridir. Mali suçlar, ticari suçlar, ekonomik suçlar, hatta iş hayatına ilişkin suçlar (business crime) ve piyasa suçları (marketplace crime) kimi zaman aynı anlamlarda, kimi zaman ise farklı suçları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu da şüphesiz doktrinde yapılan tanımların farklılaşmasına neden olmaktadır. FRIEDRICHS David O., **Trusted Criminals, White Collar Crime in Contemporary Society**, Second Edition, Thomson Wadsworth, 2004, s. 4.

¹³ MANG, s. 5.

¹⁴ CİN ŞENSOY, s. 829.

¹⁵ SCHMID Niklaus, **Banken zwischen Legalität und Kriminalität**, Kriminalistik Verlag, Hedi-berg, 1980, s. 7; OTTO Harro, **Bankentätigkeit und Strafrecht**, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1983, s. 169; SOMERS Edward, **Economic Crimes**, Clark Boardman Company, New York, 1984, s. 2; SCHUSTER, s. 57; CİN ŞENSOY, s. 832; KARCILIOĞLU, s. 62. Schmid'e göre, bir tanım yapılsa bile, yapılacak olan tanımların ülkeden ülkeye farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Zira ekonomik suçlardan ne anlaşılması gerektiği o ülkede kabul edilmiş suçlar ile doğrudan ilgilidir. Oysa ekonomi ceza hukuku alanında bir ülkede belirli bir zamanda suç kabul edilen bir husus başka bir ülkede suç sayılmayabilmektedir. Örneğin Rekabet hukuku ihlallerinden kaynaklanan suçlar Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik suçlar alanında en fazla işlenen suç olarak karşımıza çıkmakta iken, İsviçre'de bu husus bir suç olarak kabul edilmemektedir. Bu durumda da her iki ülkede ekonomik suç kavramından aynı şeyin anlaşılması mümkün olmamaktadır. SCHMID, s. 1.

¹⁶ OPP Karl-Dieter, **Soziologie der Wirtschaftskriminalität**, C.H. Beck, München, 1975, s. 44; DURSUN Hasan, "Ekonomik Suçlar ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2005, S. 58, s. 215. Sutherland ise, suç failinin dahil olduğu meslek grubunun yanı sıra, suç failinin sosyal statüsüne de tanımında yer vermektedir. SUTHERLAND, **White Collar Crime**, s. 7.

da ifade ettiği üzere, fail kriteri ekonomik suç kavramının doğuşu sırasında önemli bir görev ifa etmiştir, ancak zaman içinde ekonomik hayatın değişmesi ile birlikte suç faillerinin profilinde de değişmeler olmuş ve bu kriter anlamını büyük ölçüde yitirmiştir.¹⁷

Bu konudaki diğer bir yaklaşım, fiilden yola çıkmaktadır. Ekonomi hukukuna ilişkin davranış beklentilerinden sapan ve cezai bir yaptırıma bağlanmış olan fiillerin, ekonomik suç olarak nitelendirilebileceği ifade edilmiştir.¹⁸ Şüphesiz ki içerdiği belirsizlik nedeniyle bu tanımın başlı başına ekonomik suçları tespit etmede kullanılması güç gözükmektedir.

Ekonomik suçların tanımlanması konusundaki son yaklaşım, hukuki yararı esas almaktadır.¹⁹ Ancak korunan hukuki yarar esas alınarak yapılan tanımlar incelendiğinde, ekonomik suçlarda korunan hukuki yararın ne olduğu konusunda da bir fikir birliğinin bulunmadığı görülmektedir.²⁰ Ekonomik suçlara geniş bir anlam yükleyen ilk görüş, korunan hukuki yararı, toplumun veya kişilerin ekonomik menfaatleri olarak kabul etmektedir. Buna göre, toplumun veya kişilerin ekonomik menfaatlerini ihlal eden tüm suçlar, ekonomik suç olarak kabul edilecektir.²¹ Kanaatimizce ekonomik suçların oldukça farklı

¹⁷ CİN ŞENSOY, s. 834.

¹⁸ BERCKHAUER Friedrich Helmut, **Wirtschaftskriminalität und Staatsanwaltschaft**, Leibzig, 1977, s. 21, 46.

¹⁹ RICHTER Hans, “Ursachen und Bedeutung”, **Wirtschaftsstrafrecht**, Hrsg. Müller-Gugenberger/ Bieneck, 3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 133.

²⁰ Şüphesiz korunan hukuki yarar o ülkede benimsenen ekonomik sisteme göre de farklılıklar gösterecektir. Örneğin sosyalist sistemlerde, ekonomi planlamasının bütün safhaları devletin kontrolü altındadır ve ekonomik suçlar ile korunan hukuki yarar, “devlet idaresinin normal bir şekilde işlemesine ve bu idarenin itibarının korunmasına ilişkin kamu yararı” olarak karşımıza çıkmaktadır. ERMAN Sahir, **Ekonomik Suçların Tespitinde Suç Siyaseti**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1984, s. 16.

²¹ GRASSE Rudolf, “Probleme des Wirtschaftsprozess”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität, Schimmelpfeng**, Frankfurt/Main, 1974, s. 76; TİRYAKİ Tercan/ GÜRSOY Türker, “Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi”, **Sayıştay Dergisi**, S. 55, s. 53; TİRYAKİ Göksel, “Ekonomik Suçlar, Bankacılık Suçları ve Bu Tür Suçlarla Mücadele Stratejisi”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Y. 6, S. 34, Ocak-Şubat 2004, s. 58. Karcılıoğlu ise korunan hukuki yararın daima bireyin bir yararı olması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, “suçun ekonomik kurum veya devletin ekonomik düzenine karşı işlenmesi korunan hukuki menfaatlerin bunlar olduğunu göstermez”. KARCILIOĞLU, s. 63, 64. Belirtmek gerekir ki, ekonomik suçlar ile daima bireylerin hukuki menfaatlerinin korunduğu yönündeki görüş, Alman doktrininde de yer bulmuştur. Bkz. TIEDEMANN Klaus, “Wirtschaftskriminalität”, **Strafrecht und Strafrechtsreform**, Hrsg. Madlener, Kurt/ Papenfuss, Dietrich/ Schöne, Wolfgang, Carl Heymanns Verlag, Köln, 1974, s. 237.

şekillerde karşımıza çıkması nedeniyle, korunan hukuki yarardan hareketle ekonomik suçları ortak bir çatı altında toplamak hayli güçtür.

Katılmakta olduğumuz görüşe göre ekonomik suçlar, ekonomik düzenin kurumlarını ve bu şekilde de ekonominin genel olarak düzenini zedeleyen veya zarara uğrama tehlikesini yaratan davranışlardır.²² Bu tür eylemleri ceza hukukuna özgü yaptırımlara bağlayan hukuk dalı da ekonomi ceza hukuku olarak nitelendirilmektedir.²³ Bu nevi davranışlar, toplumsal ilişkilerde ve ekonomik hayatta büyük önem taşıyan, güven ve istikrarı sarsmaktadır.²⁴ İfade etmek gerekir ki, bu tanımın da eksik olan yönü, bir yandan ekonomik düzen kavramının açıklanmaya muhtaç oluşu, diğer yandan da hangi eylemlerin ekonomik düzeni sarsacağına tespit edilmesindeki güçlüktür.²⁵

Kişilerin ekonomik menfaatlerini koruyan suçların bir kısmının, dolaylı olarak ekonomik düzeni de koruyan bir etkiye sahip olması mümkündür. Ancak bu durum başlı başına söz konusu suçların ekonomik suç olarak tanımlan-

²² EGLI Heinz, **Grundformen der Wirtschaftskriminalität**, Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1985, s. 21; RIMANN Bernhard R., **Wirtschaftskriminalität, Die Untersuchung bei Wirtschaftsdelikten**, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1973, s. 46, 48; GEERDS Detlev, **Wirtschaftsstrafrecht und Vermögensschutz**, Schmidt Römhild, Lübeck, 1990, s. 64; DÖNMEZER Sulhi, “Ön Tasarı Hakkında Genel Bilgi”, **Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu**, İstanbul, 1987, s. 20; CİN ŞENSOY, s. 834. Benzer bir tanım için bkz. TESAL, s. 142. Demirbaş ise ekonomik suçları, “*kayıt altına alınmayan, kamu otoritesinin kontrolü dışında olan ve kamu düzenini korumak için çıkarılmış kanunlara aykırı olarak cereyan ettikleri için cezalandırılan fiiller*” olarak tanımlamaktadır. DEMİRBAŞ Timur, **Kriminoloji**, 6. Bası, Seçkin, Ankara, 2016, s. 281. Küçüktaşdemir’in ekonomik suça ilişkin tanımı; “*mesleki ve teknik yetenekler taşıyan failler tarafından, şiddet içermeyen, çoğunlukla aldatıcı fiiller vasıtasıyla, ekonomik kazanç hedefiyle, iktisadi bir etkinlik dahilinde işlenen ve genel olarak iktisadi menfaatleri ihlal eden suçlar*” şeklindedir. KÜÇÜKTAŞDEMİR Özgür, **Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar**, Seçkin, Ankara, 2018, s. 61. Başbüyük, “*ekonomik düzenin tesisi ve şekillendirilmesine dair kuralları ihlal etmek suretiyle, toplumun ekonomik düzenin sağlıklı işleyişi üzerindeki haklı menfaatlerini zarara uğratan yahut zarara uğratma tehlikesi taşıyan suçlar*”ı ekonomik suç olarak nitelendirmiştir. BAŞBÜYÜK, s. 38.

²³ MAHMUTOĞLU, s. 37, 38; CİN ŞENSOY, s. 829.

²⁴ HUNTINGTON Ian/ DAVIES David/ LOHSE Dieter, **Wirtschaftskriminalität im Unternehmen**, Campus Verlag, Frankfurt, 1999, s. 12; SCHMID, s. 6; FRIEDRICH, s. 9; RIMANN, s. 46; EGLI, s. 21; SCHUSTER Leo, **Wirtschaftskriminalität und Banken**, Verlag Paul Haupt, Bern, 1977, s. 5; MAHMUTOĞLU, s. 34. Aksi görüşte, RICHTER, Ursachen und Bedeutung, s. 133. Yazara göre, güven ilişkisinin sarsılmasının ekonomik suçların tanımlanmasında bir kriter olarak kullanılması, bu kavramın çok belirsiz olması nedeniyle mümkün değildir.

²⁵ BERCKHAUER, s. 40, 41.

ması için yeterli değildir. Ekonomik suçların özelliği, ilk etapta ve doğrudan doğruya ekonomik düzenin korunmasına yönelik olmalarıdır.²⁶ Bilindiği üzere, bir suç ile korunan birden fazla menfaatin bulunması mümkündür. Ekonomik suçlarda önemli olan, korunan bu hukuki yararlardan, ekonomik düzenin korunmasının ön planda olmasıdır.²⁷

Suçun failinin ve korunan hukuki menfaatin birlikte ele alınması düşünülebilirse de kanaatimizce bir suçun ekonomik suç olarak nitelendirilmesinde, bu failin belirli bir meslek grubuna dahil olan bir kimse tarafından işlenmiş olup olmamasının hiçbir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan, ekonomik düzenin bozulması veya tehlikeye düşmesidir. Aksi takdirde, manipülasyon suçunu işleyen bir kimsenin bir aracı kurum çalışanı olması halinde bu suçun ekonomik suç, bu failin ticaretle dahi uğraşmayan hatta işsiz bir kimse tarafından işlenmesi halinde ise bunun ekonomik olmayan bir suç olduğunu kabul etmek gerekecektir ki, böyle bir kabulün isabetli olmadığı açıktır. Ekonomik suçların genelde belirli meslek gruplarına dahil kişiler tarafından işleniyor olması ve hatta ekonomik suçların bir kısmının faillerinin sadece böyle kişiler olabilmesi, yani özgü suç teşkil etmesi de bu sonucu değiştirmeyecektir.²⁸

Kuşkusuz ekonomik suçlara ilişkin olarak benimsenecek olan tanıma göre, hangi suçların ekonomik suç sayılacağı da farklılık gösterecektir. Örneğin, ekonomik suçların, toplumun ve bireylerin ekonomik menfaatlerini ihlal eden tüm suçlar olarak tanımlanması halinde, hırsızlık ya da dolandırıcılık da ekonomik suç kapsamına dahil olacaktır. Buna karşılık, katılmakta olduğumuz ekonomik suçlarda korunan hukuki yararın, bir bütün olarak ekonomik düzenin kendisi ya da diğer bir ifade ile ekonomik düzene duyulan güven

²⁶ GEERDS, s. 64.

²⁷ Bazı yazarlar ise böyle bir ayırım yapmaksızın, kişilerin ekonomik yararının yanı sıra, ekonomik düzenin de korunması halinde ekonomik suçun mevcut olduğunu, buna karşılık korunan yararın sadece kişilerin ekonomik menfaati olması halinde, suçun malvarlığına karşı işlenmiş kabul edileceğini ve ekonomik suç olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmektedirler. BOSSARD Ernst, “Die Abwehr von Wirtschaftskriminalität und Vermögensdelikten durch wirtschaftseigene Kontrolle und jährliche Abschlußprüfung”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 90, dipnot 1. Oysa yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bir suç ile birden fazla hukuki yararın korunması mümkündür ve önemli olan bu korunan hukuki yararlardan hangisinin ön planda olduğudur.

²⁸ Faile ilişkin olarak Cin Şensoy farklı bir yaklaşım sergilemekte ve bir ülke veya uluslararası topluluğun doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ekonomik bir ilişkinin aktörü olduğu durumlarda, ekonomik suçun varlığının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. CİN ŞENSOY, s. 829.

ve istikrar olduğu yönündeki görüşün kabul edilmesi halinde ise, söz konusu suçların ekonomik suç olarak nitelendirilmeleri mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte, özellikle 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'da ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda yer alan suçların ekonomik suçlar olduklarında tereddüt etmemek gerekir.²⁹

II. EKONOMİK SUÇLARIN ÖZELLİKLERİ

1. Ekonomik Suçlar Genellikle Bir Tehlike Suçu Olarak Karşımıza Çıkarlar

Yukarıda da ifade etmiş olduğumuz üzere, ekonomik suçlar, ekonomik düzeni zarara uğratmakta ya da zarar tehlikesine sokmaktadır. Ceza Hukukundaki genel eğilimin tersine, ekonomik suçlar niteliği gereği, tehlike suçları olarak ön plana çıkmaktadır.³⁰ Nitekim doktrinde yapılan tanımlarda da genellikle ekonomik düzenin mutlaka somut olarak bozulması aranmamakta, ekonomik düzenin bozulması tehlikesinin yaratılması yeterli sayılmaktadır.³¹

Tehlike suçları açısından genel olarak ifade edilen; suç olarak düzenlenen eylemin, önlenmek istenen zararı yaratmaya uygun olması ve somut-objektif bir tehlike yaratması gerektiğidir.³² Buna karşılık ekonomik suçlara ilişkin genel eğilim ise soyut tehlike suçu³³ olarak düzenlenmeleri yönündedir.³⁴ Ekonomik suçların niteliği ve verebilecekleri zarar göz önüne alındığında, bu suçları

²⁹ İçel/ Yenisey, mevzuatımızdaki birçok Kanunun ekonomik suçları düzenleyen özel ceza kanunu olduğu görüşündedir. Söz konusu suçlar için bkz. İÇEL Kayıhan/ YENİSEY Feridun, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Hususi Ceza Kanunları**, Beta, İstanbul, 1992, s. 223 vd.

³⁰ ERMAN, Suç Siyaseti, s. 20; MAHMUTOĞLU, s. 41.

³¹ SCHUSTER, Wirtschaftskriminalität, s. 6; RIMANN, s. 48; GEERDS, s. 64.

³² ÖZEK Çetin, "1997 Türk Ceza Yasası Tasarı'na İlişkin Düşünceler", **Sahir Erman'a Armağan**, Alfa, İstanbul, 1999, s. 670. Bu suçlar somut tehlike suçu olarak adlandırılmaktadır. ROXIN Claus, **Strafrecht Allgemeiner Teil**, Band I, 3. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1997, s. 352.

³³ Somut olayda tehlikeli bir sonucun ortaya çıkmasına gerek olmaksızın cezalandırılan, tipik tehlikeli fiiller, soyut tehlike suçu olarak tanımlanmaktadır. ROXIN, s. 355.

³⁴ KINDHÄUSER Urs, "Zur Legitimität der abstrakten Gefährdungsdelikte im Wirtschaftsstrafrecht", **Bausteine des Europäischen Wirtschaftsrechts, Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Hrsg. Schünemann, Bernd/ Gonzalez, Carlos Suarez**, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1994, s. 126; MAHMUTOĞLU, s. 41. Ancak belirtmek gerekir ki ekonomik suçlar alanında dahi soyut tehlike suçlarının kabul edilmesi tartışma yaratan bir husustur. TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 58.

soyut tehlike suçu olarak düzenlemenin zaman zaman bir zorunluluk haline gelebileceğini kabul etmek gerekir.

2. Ekonomik Suçlar Genellikle Özgü Suç Niteliğindedir

Ekonomik suçların tümü için geçerli olmasa da bugün bir çok ekonomik suçun özgü suç olarak düzenlendiği bilinmektedir.³⁵ Bu suçlar, sadece kanunda öngörülen kişi veya kişiler tarafından işlenebilmektedirler. Ancak ifade etmek gerekir ki kanunlarda bazen söz konusu suçun kimin tarafından işlenebileceğini açıkça ifade edilmekte iken,³⁶ bazı hallerde suçun özgü suç olma niteliği ancak yorum yoluyla çıkartılabilmektedir.³⁷

Özgü suç konusunda önemli bir husus, suçu işlemesi mümkün olan bir kimsenin söz konusu yetkisini bir başkasına devretmesi halinde durumun ne olacağıdır. Hukukumuzda bu konuya ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Örneğin sadece yönetim kurulu başkan ve üyeleri tarafından işlenebileceği ifade edilen bir suçun, yönetim kurulu tarafından bu konuda yetkilendirilmiş olan bir banka görevlisi tarafından işlenmesi halinde durumun ne olacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu konu, Alman Ceza Kanunu'nun (Strafgesetzbuch) 14. paragrafında açıkça düzenlenmiş durumdadır (StGB § 14 Abs.1). Söz konusu hüküm uyarınca, temsilci sıfatıyla hareket eden kimse özgü suç için belirtilen özellikleri taşımasa dahi, temsil olunan kimsenin bu özellikleri taşıması halinde, temsilcinin de cezalandırılması mümkündür. Hatta yetki devrinin geçersiz olduğu durumlarda dahi aynı sonuç kabul edilmektedir (StGB § 14 Abs.3). Kanaatimizce benzer bir hükmün ülkemizde de kabul edilerek kanunda açık bir şekilde düzenlenmesinde yarar bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda sadece özgü suça iştirak kuralları özel olarak düzenlenmiştir (TCK m.40/2).

³⁵ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 28.

³⁶ Örneğin Bankacılık Kanunu'nun 160. maddesinde “banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları” suçu işleyebilecek kimseler olarak açıkça sayılmıştır. Bunların dışında birinin söz konusu suçu işlemesine olanak bulunmamaktadır.

³⁷ Bankacılık Kanunu'nun 154. maddesi uyarınca, “bu Kanunun 42'nci maddesinde belirtilen belgelerin saklanması yükümlülüğüne uymayanlar” cezalandırılacaklardır. Görüldüğü üzere suçun kimler tarafından işlenebileceği hükümde açıkça ifade edilmiş değildir. Bununla birlikte anılan suç sadece söz konusu belgeleri saklamakla yükümlü banka görevlileri tarafından işlenebileceğinden, yorum yoluyla burada da bir özgü suçun düzenlenmiş olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

3. Ekonomik Suçlarda İspat Yükünün Yer Değiştirdiği Yasal Karineler Öngörülelebilmektedir

Ekonomik suçlarda yaşanan ispat zorlukları nedeniyle tarihsel olarak bu suçlarla mücadelede kanun koyucular ispat yükünü sanığa yükleyen yasal karineler³⁸ kabul etmek eğilimindedirler.³⁹ Ülkemizde de ekonomik suçlar alanında örneklerine rastlanan bu duruma,⁴⁰ Avrupa Birliği Mevzuatının çeşitli hükümlerinde de zaman zaman öngörülmektedir. Örneğin; İçerden Öğrenenlerin Ticareti ve Manipülasyonlara İlişkin 28.1.2003 tarihli Avrupa Birliği Yönergesi'nin (2003/6/EC)⁴¹ 1. maddesinin 2a bendinde⁴² ve 1995 tarihli Finansal Çıkarların Korunmasına İlişkin Konvansiyon'un⁴³ 1. maddesinin dördüncü fıkrasında⁴⁴ bu yönde karinelerin kabul edildiği görülmektedir.

Söz konusu karinelerin suçsuzluk karinesine aykırılık teşkil edip etmeyeceği tartışmaya açıktır.⁴⁵ Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin,

³⁸ Karine, bir olayın doğruluğundan başka bir olayın doğruluğunu çıkarmaktır. Karineye dayanıldığı takdirde, ikinci olayın ispatına ayrıca gerek kalmaz. Bir başka ifade ile karine, somut bir olaya dayanılarak çıkarılan hukuki sonuçtur. Karineyi kanun koyucunun koyması halinde, bu karineye yasal karine denilmektedir. AYTEKİN Asuman, Ceza Muhakemesi Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Susma Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000, s. 54, 55.

³⁹ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 67.

⁴⁰ Hukukumuzda sanık aleyhine kabul edilen yasal karinelere ilişkin olarak bkz. AYTEKİN, s. 61 vd. Ekonomik Suçlar alanında 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nun 4. maddesi örnek gösterilebilir. Söz konusu hüküm uyarınca, "*Kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar; bu Kanunun uygulanmasında haksız mal edinme sayılır*".

⁴¹ OJ., L 96, 12.4.2003, s. 16-25.

⁴² Anılan hükümde öncelikle manipülasyon olarak kabul edilen bazı işlem ve emirler sayılmış, daha sonra da, söz konusu işlemleri yapmış veya emirleri vermiş olan kimsenin, bu şekilde hareket etmesini meşru sebeplere dayandırabileceği ve bu hususları ispat edebileceği belirtilmiştir. Böylece, söz konusu işlemlerin veya emirlerin verilmesi halinde, karine olarak manipülasyonun gerçekleşmiş sayılacağı kabul edilmiş, aksini ispat yükü ise, işlemi yapana yüklenmiştir.

⁴³ Söz konusu Konvansiyon'un Türkçe tercümesi için bkz. İÇEL Kayıhan/ SOKULLU-AKINCI Fusun/ ÜNVER Yener/ ERMAN Barış R./ SINAR Hasan, **Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Ceza Hukuku**, Beta, İstanbul, 2000, s. 105 vd.

⁴⁴ Bu hükme göre maddede belirtilen eylemin kasten yapılmış olduğunu, objektif olarak eylemin yapılış biçiminden çıkarmak mümkündür. Böyle bir durumda eylemi kasten yapmamış olduğunu ispat etmekle, söz konusu fiili işleyen kimse yükümlü olacaktır.

⁴⁵ Örneğin Erem, aleyhe karine usulünün "suçsuzluk karinesi" ile bağdaşmasının izah edilemeyeceğini ve suçsuzluk karinesi dışındaki, özellikle karşıtındaki karinelerin Anayasa'yı zedelediğini

aksinin ispatı mümkün olduğu sürece ve sanığın savunma hakkını ihlal etmemek kaydıyla, sanığa ispat yükü getiren karinelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık teşkil etmeyeceğini kabul ettiği kararları mevcuttur.⁴⁶

4. Ekonomik Suçlarda Mağdur Sayısı Çoktur

Ekonomik suçların en önemli özelliklerinden biri de muhtemel mağdurların sayısının çok oluşudur.⁴⁷ Ekonomik suçlar, ekonomik düzeni zarara uğrattıkları için, esasen bu suçlar dolayısıyla o ekonomik düzene tabi olan herkesin dolaylı olarak zarar görmesi ihtimali mevcuttur. Ayrıca söz konusu suçlardan doğrudan doğruya zarar gören mağdurların sayısı da genelde bir hayli fazladır. Bir bankanın içinin boşaltılması sonucu tasfiyesi halinde, bu suçtan dolayı zarar görecektiklerinin sayısı, adi bir suça oranla çok daha fazla olacaktır. Örneğin 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yatırım bankacılığı, özel bankacılık, finansal araştırma, hazine işlemleri gibi konularda faaliyet gösteren Lehman Brothers iflas ettiğinde, bundan sadece Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi etkilenmekle kalmamış, küresel bir krize dönüşmüş, bazı büyük uluslararası Avrupa bankalarının, zararın daha da büyümemesi adına hükümetler tarafından kurtarılması zorunluluğu ortaya çıkmış ve hükümetler birçok önlem paketi açıklamışlardır.⁴⁸

5. Ekonomik Suçlar Seyrek Olarak Kovuşturmaya Konu Teşkil Etmekle Birlikte, Büyük Zararlara Yol Açmaktadırlar

Ekonomik suçların istatistiki olarak adi suçlara oranla daha az kovuşturmaya konu oldukları ifade edilmektedir.⁴⁹ Örneğin 2001 yılında Almanya'da yapılan bir araştırmada, ekonomik suçların tüm suçların sadece %1,73'ünü

yeceğini belirtmektedir. EREM Faruk, **Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku**, 6. Bası, Ankara, 1986, s. 366. Kanaatimizce, sanık aleyhine yasal karineler, ancak gerçekleşme olasılığı çok fazla bulunan durumlarda kabul edilmelidir. Bkz. AYTEKİN, s. 56.

⁴⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Salabiaku v. Fransa (7 Ekim 1988), A 141-a; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Pham Hoang v. Fransa (25 Eylül 1992), A 243. Bkz. REID Karen, **A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights**, Londra, 1998, s. 118.

⁴⁷ GEMMER Karlheinz, "Internationale Wirtschaftskriminalität", **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 13; ERMAN, Ticari Ceza, s. 5; CİN ŞENSOY, s. 832; TİRYAKİ, s. 58; ÖZEK, s. 42.

⁴⁸ ATAMAN ERDÖNMEZ Pelin, "Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi", **Bankacılar Dergisi**, S. 66, 2009, s. 86.

⁴⁹ ERMAN, Ticari Ceza, s. 4; CİN ŞENSOY, s. 840, TİRYAKİ, s. 58.

teşkil ettiği ortaya çıkmıştır.⁵⁰ Şüphesiz bu sonuca ekonomik suçların işlenme oranının diğer suçlara göre sayısal olarak görece daha az olması da etkilidir. Ancak bunun da ötesinde, buna yol açan diğer bir etken, ekonomik suçların tespit edilmesindeki güçlüktür.⁵¹ Bu suçlar genellikle karmaşık bir yapıya sahiptirler⁵² ve bu nedenle birçok halde bu suçlardan dolayı zarar görenler, suç işlendiğinin bile farkına varmamaktadır.⁵³ Hatta bazı ekonomik suçlarda suçun mağdurları toplumun o kadar geniş bir kesimine yayılmaktadır ki, bu kimselerin tam olarak tespit edilebilmesi dahi mümkün değildir. Suçun bu şekilde yaygın olmasının doğal bir sonucu olarak da suçtan zarar gören kişiler, suç işlendiğinin farkına varmadıkları için ya da uğradıkları zararı önemsemediklerinden ya da pek çok farklı sebeple harekete geçmemekte, suçu bildirmekte kayıtsız kalmaktadır.⁵⁴

Bazı hallerde ise suç mağdurlarının, soruşturmanın başlatılması için suç duyurusunda bulunmak yerine, daha etkili olacağına inandıkları özel hukuk davalarını açmayı tercih ettikleri belirtilmektedir.⁵⁵ Ayrıca mağdurlar klasik suçların aksine bu suçların aydınlatılması için işbirliğine de gitmemektedirler.⁵⁶ Suçun mağduru bir banka olduğu hallerde ise, bankaların itibarlarını sarsmamak için suçu örtbas etme yoluna başvurdukları ifade edilmektedir.⁵⁷ Ayrıca bu suçun faileri de genellikle suçları gizlemek konusunda klasik suçlulara oranla daha başarılıdırlar.⁵⁸ Zira bu suçların tespit edilebilmesi teknik bilgiyi gerektirmektedir ve failer genellikle orta zekanın üstünde kimseler-

⁵⁰ MANG, s. 1.

⁵¹ GEMMER, s. 13; SCHUSTER, Wirtschaftskriminalität, s. 5. Bu konuda, işlenen ekonomik suçların ancak yüzde kırklık bir kısmının ortaya çıktığı ifade edilmektedir. GRASSE, s. 84.

⁵² SOMERS, s. 2.

⁵³ ERMAN, Ticari Ceza, s. 4; TİRYAKİ, s. 58.

⁵⁴ ERMAN, Suç Siyaseti, s. 2; GÜVEL Enver Alper, “Ekonomik Suç ve Caydırıcı Hukuk Uygulamaları”, **Kriminoloji ve İktisat, Suç ve Ceza İktisadi Üzerine İncelemeler**, Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği, 2019, s. 77-78.

⁵⁵ HEINZ, s. 23.

⁵⁶ PFEIFFER Gerd, **Unternehmensrecht, Wirtschaftsrecht**, Fernuniversität - Gesamthochschule, Hagen, 1984, s. 18.

⁵⁷ SOKULLU-AKINCI R. Füsün, **Kriminoloji**, 3. Bası, Beta, İstanbul, 2002, s. 79.

⁵⁸ İngiltere’de ekonomik suçların hemen hemen her zaman “Limited Liability Company” olarak adlandırılan ve bizim hukukumuzda limited ve anonim şirketlere denk gelen şirketlerin ardına gizlenmek suretiyle işlendiği ifade edilmektedir. CRANE James William, “Wirtschaftskriminalität in England”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 35.

dir.⁵⁹ Bu nedenlerle bu suçların tespit edilebilmesi, ancak iyi bir denetim mekanizmasının kurulması ile mümkün olabilmektedir.⁶⁰

Ekonomik suçlara adi suçlara oranla istatistiksel olarak daha az rastlanıyor olsa da ekonomik suçlardan kaynaklanan finansal kayıpların, diğer bütün suçların yol açtığı finansal kayıplardan birkaç kat daha fazla olduğu ifade edilmektedir.⁶¹ Yine Almanya’da 2001 yılında yapılan söz konusu araştırmaya göre, ekonomik suçların sebep olduğu zararların, tüm işlenen suçlar sonucunda ortaya çıkan zararların %61,7’sini teşkil ettiği tahmin edilmektedir.⁶² İşlenme oranı olarak, tüm suçlar içerisinde sadece %1,73’lük bir paya sahip bu suçların, meydana gelen ekonomik zararların bu kadar büyük bir kısmına neden olması şüphesiz oldukça dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra bu suçların işlenmesinin önlenmesi için yapılan masrafların da çok büyük meblağlar teşkil ettiği bilinmektedir.⁶³

Ekonomik suçların verdiği zararları ortaya koyan tüm bu istatistiki değerlerin de ötesinde ekonomik suçların bir de sayılara yansımayan bir boyutunun da bulunduğu bilinen bir gerçektir. Ekonomik suçların, zincirleme bir etkisi-

⁵⁹ PFEIFFER, s. 18, 19; PRADEL Jean, “Mali Suçluluk: Kavramlar ve Temel Açıklamalar”, (Çev. Kangal Zeynel T.), **İÜHF**, C. 60, S. 1-2, 2002, s. 313. Bu suçluların, suçu gizlemek konusunda daha başarılı olmalarının yanı sıra, ayrıca suçun ortaya çıkması halinde bu kimselerin genelde ekonomik durumları iyi olduğu için, ceza almaktan kurtulma olanakları da adi suçlulara oranla daha fazladır. DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta, İstanbul, 1994, s. 293; CİN ŞENSOY, s. 841.

⁶⁰ Ekonomik suçların tespit edilebildiği hallerde dahi, bu durumun genellikle oldukça gecikmeli olarak saptanabildiği ifade edilmektedir. TİRYAKI, s. 58.

⁶¹ SUTHERLAND, White-Collar Criminality, s. 4-5; DURSUN Selman, s. 30-31. Konuya ilişkin ilginç çarpıcı bir örnek, Nick Leeson isimli bir şahsın 1995 yılında tek başına işlediği ekonomik suçlarla 200 yıllık geçmişini olan bir İngiliz bankasını iflasa sürüklemiş olmasıdır. LÖW Arnold, **Multiperspektive Analyse der Wirtschaftskriminalität Konsequenzen für die Gestaltung des Integrierten Risiko-Managements**, Institut für Versicherungswirtschaft der Universität St Gallen, St Gallen, 2002, s. 1. Ekonomik suçlar, toplumlar ve ekonomiler için çok tahripkardır. GÜVEL, s. 78-79; DEMİRBAŞ, s. 287.

⁶² MANG, s. 1. Ancak tüm bu rakamların tahmini değerler olduğu, zira yukarıda da açıklandığı üzere, ekonomik suçların yapısı gereği, bu suçların ve bu suçların yol açtığı zararların tespit edilmesinin çok güç olduğu ifade edilmektedir. Doktrinde, söz konusu tahminlerin abartılmakta olduğu da ileri sürülmektedir. TIEDEMANN Klaus, **Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität I, Allgemeiner Teil**, Rowohlt, Hamburg, 1976, s. 20; MEIER Christoph, **Wirtschaftsdelikte im Bankengewerbe**, Paul Haupt, Bern, 1986, s. 17.

⁶³ Örneğin 1975 yılında Fransa bütçesinin altıda birinin, sadece ekonomik suçların önlenmesi için yapılan masraflara ayrıldığı ifade edilmektedir. ERMAN, Ticari Ceza, s. 4. Bu istatistik dahi, bu suçların ekonomik düzen açısından arz ettiği tehlikeyi başlı başına ortaya koymaya yeterlidir.

nin de olabildiği ve bu nedenle zaman zaman bütün bir sektöre olan güvenin sarsılmasına yol açabildiği ifade edilmektedir.⁶⁴ Kuşkusuz itibarı zedelenen sektörün, bankacılık sektörü gibi ekonominin temel taşıını teşkil etmesi halinde, ekonomik yapının tümünün itibarı zedelenmektedir.

Nitekim ülkemizde 2001 yılında yaşanan ekonomik ve mali krizin nedenlerinden birinin de ekonomik suçlarda yaşanan artış olduğu ileri sürülmüştür.⁶⁵ Yaşanan krizin ekonomik, mali ve sosyal boyutları göz önüne alınacak olunursa, ekonomik suçların yol açabileceği zararın boyutları ve bu suçlar ile mücadelenin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle ekonomik suçlulukla mücadelenin sosyal eşitliği de sağladığı ifade edilmiştir.⁶⁶ Ekonomik suçların buna paralel bir diğer özelliği Sutherland tarafından 1940 yılında ortaya konulmuştur. Yazara göre, bu suçlar toplumdaki güveni ihlal ederler ve toplumun sosyal ahlakını düşürür ve geniş bir sosyal düzensizliğe yol açarlar.⁶⁷ Ayrıca ekonomik suçların sayısının artmasının piyasanın ahlaki yapısı üzerinde de olumsuz sonuçlar doğurmakta olduğu ifade edilmektedir.⁶⁸ Tüketici güvenini azaltan ekonomik suçlar, fırsat maliyetlerini ve mal/hizmet fiyatlarını arttırarak ve suç aktivitelerini finansa ederek tüm ekonomiye ve topluma zarar verirler.⁶⁹

Ekonomik suç, güveni tahrip ederek hem ulusal hem de küresel ölçekte kişiler arası ilişkileri, ekonomik gelişmeyi ve hatta siyasal istikrarı tehlikeye atmaktadır.⁷⁰ İşlenen ekonomik suçların yoğunluğu, yatırımcıların piyasaya olan güvenlerini sarsmakta ve bu nedenle yatırım yapmaktan kaçınmalarına yol açmaktadır.⁷¹ Özellikle yabancı yatırımcıların ülkemizde yatırım yapmaktan kaçınmalarının yine istatistiklere doğrudan yansımayan önemli ekonomik zararlara yol açtığı açıktır.

⁶⁴ SCHMID, s. 38; RICHTER, Ursachen und Bedeutung, s. 140.

⁶⁵ DURSUN Hasan, s. 215.

⁶⁶ CİN ŞENSOY, s. 829.

⁶⁷ SUTHERLAND, White-Collar Criminality, s. 5.

⁶⁸ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität, s. 25 vd.

⁶⁹ GÜVEL, s. 81.

⁷⁰ GÜVEL, s. 80.

⁷¹ CİN ŞENSOY, s. 832.

6. Ekonomik Suçlarda Suç Faillerinin Yapısı Adi Suçlara Oranla Farklılık Göstermektedir

Ekonomik suçları işleyen faillerinin yapılarının genellikle adi suçlardan farklılıklar gösterdiği⁷² ve bu kimselerin toplum içerisinde saygın ve yüksek statü sahibi kimseler oldukları uzun zamandır bilinmektedir.

Özellikle yüzyılın başında Kriminolojide egemen olan anlayışa göre, suçun nedeni, yoksulluk, psikolojik ve sosyolojik bozukluklar ile açıklanmaya çalışılıyordu. Bu anlayışa göre, klasik fail tipini toplumun sosyoekonomik olarak alt kesimlerinden insanlar teşkil etmekteydiler.⁷³ Amerikalı sosyolog Sutherland, ilk olarak 1939 yılında yaptığı bir konuşma ile ve ertesi yıl yazdığı makalesi ile bu yargının doğru olmadığını ortaya koymuştur.⁷⁴

Bugün artık saygın ve mesleği itibariyle toplumun üst sınıflarına dahil olan kimselerin de zaman zaman mesleklerinin kendilerine sağladığı imkanlardan yararlanarak toplumun kendilerine duyduğu güveni kötüye kullandıkları ve mali boyutu çok yüksek olan suçları işleyebildikleri, hatta ekonomik suçların çoğu zaman “beyaz yakalı suçlular” olarak adlandırılan bu kimseler tarafından işlendiği bilinen bir gerçektir.⁷⁵ Klasik suçluların aksine bu kimselerde, cehalet, zeka azlığı, toplumsal kurallara uyumsuzluk gibi özelliklere rastlanmamaktadır.⁷⁶ Bununla birlikte bu kimselerin görünüşün aksine sosyal

⁷² Söz konusu farklılıkları; yaşa, sınıfa, ırka, cinsiyete, demografik etmenlere vs. göre ortaya koyan çalışmalar için bkz. FRIEDRICH, s. 12 vd.; SCHMID, s. 46 vd. Kanaatimizce bu istatistikî değerlendirmeler arasında hayat tarzına ilişkin veri oldukça dikkat çekicidir. Yapılan araştırmalar, ekonomik suç faillerinin birçoğunun lüks hayata ve iyi otomobillere meraklı olduklarını ortaya koymuştur. SCHMID, s. 48.

⁷³ SUTHERLAND, *White-Collar Criminality*, s. 1. Feodal üretim döneminde suç, genellikle aristokratlar dışında kalan kimseler tarafından işlenen bir fiil olarak görülmekte idi. Fransız devriminden sonra ise, suçun genellikle köylüler ve işçiler tarafından işlendiği görüşü hakimdi. HAFIZOĞULLARI Zeki, “Temiz Toplum Meselesi”, *Argumentum*, Haziran 1993, Y. 3, S. 35, s. 621.

⁷⁴ SUTHERLAND, *White-Collar Criminality*, s. 2 vd.

⁷⁵ FRIEDRICH, s. 13; RIMANN, s. 86; ERMAN, *İktisadi Suçlar*, s. 104, 105. Beyaz yaka suçları, saygın ve yüksek statü sahibi kimseler tarafından meslekleri dolayısıyla işlenen suçlar olarak tanımlanmaktadır. SUTHERLAND, *White Collar Crime*, s. 7.

⁷⁶ RIMANN, s. 92; MÜLLER Peter, “Breiter als man meint: die Palette der Sanktionen im Kampf gegen Finanzkriminalität”, *La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime* (Ed. Bolle, Pierre-Henri/ Steffen, Heinz), Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 174; MERGEN Armand, “Wirtschaftsverbrechen und Wirtschaftsverbrecher”, *Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität*, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 14; PFEIFFER, s. 18; ERMAN, *İktisadi Suçlar*, s. 105.

olarak çok gelişmiş olmadıkları, genelde ben merkezci bir yapıya sahip oldukları, yalnız oldukları ve hayatta en büyük hırslarının maddi kazanç elde etmek olduğu da ifade edilmektedir.⁷⁷ Ancak görünüşte topluma uyumlu bir yaşam süren bu faillerin, söz konusu anti sosyal özellikleri kolaylıkla fark edilememektedir.⁷⁸

Beyaz yaka suçlarının çok ender durumlarda sadece bir kez suç işlemekle yetindikleri, genellikle birden fazla ekonomik suç işledikleri, hatta işledikleri suç ortaya çıktıktan sonra dahi, mahkumiyet kararına kadar ekonomik suç işlemeye devam ettikleri ifade edilmektedir.⁷⁹

Bu fail tipinin bir diğer özelliği de suçlarının ortaya çıkmasını engellemek için bürokrasiye rüşvet verme ve prestijlerini kullanma suretiyle kamu yönetimini aksatıyor olmalarıdır.⁸⁰ Bu kimselere karşı, kendileri ile benzer bir statüye sahip olan idare mensupları, politikacılar ve hatta yargı mensupları tarafından daha hoşgörülü olarak yaklaşıldığı da bilinen bir gerçektir.⁸¹ Bu nedenle bu konuda basına özel bir görev düştüğü, zira “beyaz yakalı suçluların” en büyük korkularının kamuoyu önünde afişe edilmek olduğu ifade edilmektedir.⁸² Ancak özellikle medyada tekelleşme yaşayan ülkelerde, bu gibi kimselerin medya üzerinde de nüfuzuna sahip olduğu ve bu nedenle basın bu görevini her zaman tam olarak yerine getirmediği de ne yazık ki bilinen bir gerçektir.⁸³

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bazı yazarlar tarafından, ekonomik suçlulukta failin taşıdığı bu özelliğin, ekonomik suçluluğun tespit edilmesinde kullanılan bir kriter olarak ele alınması gerektiği savunulmuş ise de kana-

⁷⁷ RIMANN, s. 93.

⁷⁸ MERGEN, s. 14.

⁷⁹ GRASSE, s. 75, 76.

⁸⁰ Yine bu suçlulara ilişkin ilginç bir tespit Tosun tarafından yapılmıştır. Yazara göre, “büyük iş adamları, cezadan çekinmeyen kimseleri paravan olarak kullanmakta, neticede asıl failler onlar olmasına rağmen yakalanmaları mümkün olmamaktadır; yakalananları ise patron beslemektedir”. TOSUN Öztekin, “Türkiye’de İktisadi Suçlar”, **İÜHFİM**, C. 26, S. 1-4, 1960, s. 15.

⁸¹ SUTHERLAND Edwin H., “Is ‘White Collar Crime’ Crime?”, **American Sociological Review**, Vol. 10, No. 2, 1944, Annual Meeting Papers (Apr., 1945), s. 137.

⁸² MESSERLI Alfred, “Möglichkeiten der Presse zur Vorbeugung”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 135.

⁸³ CİN ŞENSOY, s. 846. Bu suçlara karşı sadece medyanın değil, toplumun, yani kamu oyunun da adam öldürme, hırsızlık gibi klasik suçlara oranla daha az ilgi ve tepki gösterdiği ifade edilmiş ise de (YÜCEL Mustafa T, “Suç İşletmesi ve Ekonomik Suçlar”, **Adalet Dergisi**, Y. 68, S. 3-4, 1977 Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos, s. 222), bu durumun günümüzde artık büyük oranda değiştiğini söylemek mümkündür.

atimizce ekonomik suçluluğun failden yola çıkılarak tanımlanması isabetli olmayacaktır.⁸⁴ Her ne kadar ekonomik suçlar büyük oranda belirli ve sosyal prestiji yüksek meslek grubuna dahil kimseler tarafından işlenmekte ise de bu hususun zorunlu bir unsur olarak değerlendirilmesine imkan bulunmamaktadır. Bugün için ekonomik suçların “yüksek tabakaya” dahil olmayan kimseler tarafından da işlenmesi sıklıkla karşımıza çıkan bir durumdur.⁸⁵ Kaldı ki günümüzde sınıflar arası ayrımın da 20. yüzyılın başındaki kadar keskin olduğunu söylemeye olanak bulunmamaktadır. Bu husus dahi başlı başına fail kriterinden yola çıkarak ekonomik suçluluğun tespit edilmesindeki güçlüğü ortaya koymaktadır. Özellikle 1990’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan çalışmalar, kredi dolandırıcılığı gibi bazı ekonomik suçların, “beyaz yakalı suçlular” tanımına girmeyen ve toplumda “saygın” olarak görülmeyen kimseler tarafından yoğun olarak işlendiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar sonucunda yalan söylemeyi başarabilen her failin bu suçları işleyebileceği sonucuna ulaşılmaktadır.⁸⁶

Bununla birlikte ekonomik suç faillerinin taşıdığı bu özelliğin tamamen önemsiz olduğunu ifade etmek de mümkün değildir. Özellikle beyaz yaka suçlarında, klasik suçların aksine, cehalet, zeka azlığı, toplumsal kurallara uyumsuzluk gibi özelliklere rastlanmaması, bu suçlar ile mücadelede klasik suçlarla mücadele için kullanılan yöntemlerin yeterli olmayacağını ortaya koymaktadır.⁸⁷

7. Günümüzde Ekonomik Suçlar Organize Bir Şekilde Gerçekleştirilmektedir

Ekonominin ve buna bağlı olarak ekonomik suçların her geçen gün daha karmaşık bir yapıya bürünmesi, doğal olarak ekonomik suçların da günümüzde organize bir şekilde karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Bu suçların failleri çoğu zaman sonuca ulaşabilmek için başkaları ile işbirliği yapmaktadırlar.⁸⁸ Hatta bu suçlar birçok halde örgütlü suçlar olarak karşımıza çıkmakta,⁸⁹ beyaz yaka suçluları zaman zaman yer altı örgütleri ile işbirliği yapmaktadır.

⁸⁴ Aynı doğrultuda SCHUSTER, Wirtschaftskriminalität, s. 6.

⁸⁵ HUNTINGTON/ DAVIES/ LOHSE, s. 12; SCHUSTER, Wirtschaftskriminalität, s. 6.

⁸⁶ CİN ŞENSOY, s. 843.

⁸⁷ CİN ŞENSOY, s. 833.

⁸⁸ SOMERS, s. 2.

⁸⁹ ÖZBEK, s. 36.

lar.⁹⁰ Globalleşmenin bir sonucu olarak ekonomik suçların günümüzde gittikçe daha fazla oranda, büyük uluslararası organizasyonlar tarafından işlendiğini söylemek de mümkündür.⁹¹

8. Ekonomik Suç Tipleri Ülkenin Ekonomik Yapısı ve Ekonomik Kuralları ile Doğrudan İlgilidir

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere ekonomik suçlar, ekonomik düzenin kurumlarını ve bu şekilde de ekonominin genel olarak düzenini bozan veya zarara uğraması tehlikesine sokan davranışlar olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda ekonomik düzenlerdeki, ya da diğer bir ifade ile ekonomik yapılardaki farklılıklar, ekonomik suç tiplerinin de yer ve zaman içerisinde farklılıklar göstermesine neden olmaktadır.⁹² Borsanın bulunmadığı bir ülkede sermaye piyasası suçlarının da mevcut olmayacağı açıktır. Ancak söz konusu ülkede bir borsanın kurulması ile birlikte sermaye piyasası suçları da gündeme gelecektir.⁹³

Bunun en tipik eski doğu bloku ülkelerinde gözlemlenmiştir. Sosyalist sistemden, kapitalist sisteme geçilmesi ile birlikte, eski ekonomik suç tipleri ortadan kalkmış, bunun yerine yeni ekonomik suç tipleri ortaya çıkmıştır.⁹⁴

⁹⁰ HAFIZOĞULLARI, s. 622.

⁹¹ PÓCZIK Szilveszter, “Sozialer Wandel und grenzüberschreitende Wirtschaftskriminalität in Ungarn”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung**, Leibziger Universitätsverlag, Leipzig, 1998, s. 240, 241; GÜNER Sedat, **Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003, s. 54, 55; GÜVEL, s. 74.

⁹² TIEDEMANN, *Wirtschaftsstrafrecht*, N. 6; RICHTER, *Geschichtliche Entwicklung*, s. 28; MEIER, s. 5-7. Farklı ekonomik sistemlerde ekonomik suçların arz ettiği özelliklere ilişkin ayrıntılı bir inceleme için bkz. ERMAN, *Suç Siyaseti*, s. 3 vd. Şüphesiz ki suç kavramının ve suç tiplerinin yer ve zamana göre değişiklik göstermesi sadece ekonomik suçlara özgü değildir. Burada kastedilen ülkenin ekonomik yapısı ile bu suçlar arasında doğrudan bir bağlantının bulunduğudır. Bunun doğal bir sonucu olarak, benzer ekonomik düzeni benimseyen ülkelerde, ekonomik suçlar da az çok paralellik göstermektedir. Ayrıca ekonomik yapıda yaşanan değişikliklerin de ekonomik suçlar üzerinde doğrudan etkisi mevcuttur. Diğer suç tiplerinde böyle bir doğrudan etkinin varlığından söz etmek aynı derecede kolaylıkla mümkün değildir.

⁹³ Buna karşılık bazı ekonomik suçların ekonomik sistemlerden bağımsız olduğu ve hangi ekonomik sistem kabul edilirse edilsin bu eylemlerin bir suç olarak kanunlarda düzenlenmekte olduğu ifade edilmekte ve bunlara örnek olarak bilişim suçları gösterilmektedir. TIEDEMANN, *Wirtschaftsstrafrecht*, N. 6.

⁹⁴ LASKOWSKA Katarzyna, “Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht in Polen, Begriffliche und strukturelle Besonderheiten des Wirtschaftsstrafrechts”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung**, Leibziger Universitätsverlag, Leipzig, 1998, s. 215.

Şüphesiz hemen hemen tüm ülkelerde, bu kadar keskin bir şekilde olmasa da ekonomik yapıda yaşanan gelişim ve değişimlere bağlı olarak yeni suç tipleri ortaya çıkmakta⁹⁵ ve bunlarla yeni mücadele yöntemlerinin bulunması gerekmektedir.⁹⁶

Bunun yanı sıra ekonomik suçlar, mevcut diğer hukuk kuralları özellikle de ekonomi hukuku ile doğrudan bağlantılıdır. Yasaklanan veya izin verilen eylem ve faaliyetler genellikle ceza normları dışındaki normlarda düzenlenmektedir.⁹⁷ Ekonomi hukukunun değişim göstermesi ile birlikte ekonomik suçların da içeriği değişmekte veya eski suç tiplerinin yerine yenileri gelmektedir. Bu nedenle ekonomik ceza hukukunun çoğu zaman fer'i, yani ekonomi hukukuna bağlı bir niteliğe sahip olduğu ifade edilmektedir.⁹⁸ Nitekim bunun doğal sonucu olarak ceza hükümleri genellikle ekonomik ilişkileri düzenleyen kanunların sonunda yer almaktadır. Şüphesiz bunun en tipik örneklerini sermaye piyasası suçları ile bankacılık suçları teşkil etmektedir.

Ekonomik ilişkiler ve ticari faaliyetler zaman içerisinde hızla yaygınlaşmakta ve çeşitlenmekte,⁹⁹ buna bağlı olarak da her geçen gün ekonomik düzeyin içerisinde yeni boşluklar oluşmakta,¹⁰⁰ bunun önüne geçebilmek amacıyla da sürekli olarak önlemler alınmaya çalışılmakta¹⁰¹ ve yeni suç tipleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ekonomik ceza hukukunun ceza hukuku alt dalları içerisinde en canlısı, yani zaman içerisinde en çok değişim göstereni olduğunu iddia etmek sanırız yanlış olmayacaktır.

⁹⁵ Yukarıdaki örnekte olduğu gibi ülkemizde de 1981 yılından önce bir Sermaye Piyasası Kanunu ve buna bağlı olarak da sermaye piyasası suçları mevcut değildi. Ancak sermaye piyasasının ülkemizde yerleşmesi ile birlikte, bu alanda yeni suçların yaratılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

⁹⁶ Ülkemizde de şehirleşme, ekonomik büyüme ve enflasyon ile birlikte doğal olarak ekonomik suçların sayısında da bir atış yaşandığı ifade edilmektedir. HAFIZOĞULLARI, s. 624.

⁹⁷ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 2.

⁹⁸ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 2.

⁹⁹ BERK Wilhelm, "Gedanken zur kriminalpolizeilichen Strafverfolgung überregionaler und internationaler Wirtschaftsverbrechen", **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 30; TİRYAKİ/GÜRİSOY, s. 53.

¹⁰⁰ OEHMICHEN Joachim, "Abgrenzungsschwierigkeiten zwischen Bilanzfälschung und Bilanzverschleierung", **Wirtschaftskriminalität, Aktuelle Fragen des Wirtschaftsrechts in Theorie und Praxis**, Bayerische Velagsanstalt, Hrsg. Belke, Rolf/ Oehmichen, Joachim, Bamberg, 1983, s. 235; GEMMER, s. 13.

¹⁰¹ BERK, s. 30.

III. EKONOMİK SUÇLARDA SUÇ POLİTİKASI

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, ekonomik hayatın özel hukuk normları ile düzenlenmesi gerektiği düşüncesi terk edileli oldukça uzun zaman geçmiştir. Bugün için ekonomik hayatta idari ve cezai yaptırımlara da sık sık başvurulduğu görülmektedir. Ancak bu noktada nelerin bir suç olarak kabul edilmesi gerektiği ve söz konusu suçların nasıl bir ceza yaptırımıyla karşılanması gerektiği, yani kısaca ekonomik suçlarda suç politikasının nasıl olması gerektiği sorunu karşımıza çıkmaktadır.¹⁰²

Öncelikle ifade etmek gerekir ki özellikle ülkemizde bu konuda çok ciddi bir suç politikasının izlendiğinden bahsetmeye imkan bulunmamaktadır. Ekonomik suçların sayısı zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Hangi fillerin suç teşkil edeceği de çoğu zaman bir suç politikasının sonucu olarak belirlenmemekte, daha ziyade ülkemizde yaşanan gelişmelere tepkisel düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰³

Yaptırımlar konusunda ise,¹⁰⁴ ekonomik suçlarda genellikle hapis cezası ile para cezasının birlikte öngörülmekte olduğu dikkat çekmektedir.¹⁰⁵ Doktrinde bazı yazarlar tarafından bu husus eleştirilmekte, ülkeler arasındaki sistem ve rejim farklılıklarından doğacak haksız sonuçları da bertaraf edebilmek için, ekonomik suçta ekonomik yaptırımın öngörülmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰⁶ Buna karşılık, bazı yazarlar ise, beyaz yakalı suçlular açısından

¹⁰² Suç politikası, ceza hukukunun toplumu koruma görevini en iyi biçimde yürütebilmesi için hangi esaslar içinde düzenlenmesi gerektiği sorunu olarak tanımlanmaktadır. İÇEL Kayıhan/DONAY Süheyl, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım**, 1. Kitap, 4. Bası, Beta, İstanbul, 2005, s. 70.

¹⁰³ YARSUVAT Duygun, “Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı’nda Yer Alan Ceza Hükümlerine Genel Bir Bakış”, **Türk-İsviçre Banka Hukuku Haftası, 16-17 Aralık 2004**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 120; Özek bu husus panik mevzuatı olarak nitelendirmektedir. ÖZEK, s. 42.

¹⁰⁴ Ceza hukuku yaptırımlarının amacının ekonomik suçlarda farklılık göstermediği, burada da amacın, adaleti sağlamak, faili tekrar suç işlemekten uzak tutmak ve genel olarak da tüm topluma suç işlemeye değmeyeceği mesajını vermek olduğu ifade edilmektedir. MÜLLER Peter, s. 174.

¹⁰⁵ DURSUN Selman, s. 84.

¹⁰⁶ EREM Faruk/ALTIOK Akın/TANDOĞAN Haluk, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989, s. 295. Dursun, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda kısmen de olsa “ekonomik suçta ekonomik yaptırım” esasının benimsenmiş olduğunu savunmakta ve daha önceki kanunlarda yer alan bazı suçların, bu Kanun’da idari para yaptırımına bağlanmış olmasının bunun bir göstergesi olduğunu ifade etmektedir. DURSUN Selman, s. 85. Tiryaki ise, söz konusu esasın ülkemizde ekonomik suçlar açısından prensip olarak kabul

en fazla korkulan yaptırım türünün hürriyeti bağlayıcı cezalar olduğunu ve yakalanma ve mahkumiyet riskinin yüksek olması halinde, hürriyeti bağlayıcı ceza tehdidinin önleyici bir nitelik taşıyacağını savunmaktadırlar.¹⁰⁷

Bu konudaki son bir yaklaşım ise, belirli bir ağırlığın üzerindeki suçlarda hürriyeti bağlayıcı cezalara hükmedilmesi, bunun dışındaki hallerde ise hürriyeti bağlayıcı cezaların yarardan çok zarar getireceği ve bu nedenle para cezası ile yetinilmesi gerektiği yönündedir. Özellikle mağdur sayısının fazla olduğu hallerde, hürriyeti bağlayıcı cezanın uygun olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁸ Ayrıca müsadere, meslekten men gibi diğer yaptırımların da ekonomik suçlar açısından oldukça etkili olabileceği belirtilmektedir.¹⁰⁹

Para cezalarına ilişkin olarak ise, hükmedilecek para cezası miktarının failin ödeme gücünden fazla olmaması gerektiği ve suçlunun ödeme gücünün, para cezasının miktarının azaltılması bakımından cezayı hafifletici bir etmen olarak dikkate alınabileceği belirtilmektedir.¹¹⁰

Kuşkusuz tüm ekonomik suçlar açısından nasıl bir suç politikasının izlenmesi gerektiğini tespit etmek bu çalışmanın alanının dışında kalmaktadır. Ancak genel olarak geçerli olan bazı değerlendirmeleri yapmakta fayda bulunduğunu düşünmekteyiz.

İfade etmek gerekir ki, ekonomik hayatta da bazı eylemlerin cezai yaptırımlara bağlanması kuşkusuz önleyici ve caydırıcı bir etki yapacaktır. Ancak bu konuda dikkatli olmak gerekmektedir. Cezai yaptırımın ölçülü bir şekilde kullanılmaması, her türlü eylemin suç sayılması, üstelik de bunun hapis cezası yaptırımına bağlanması halinde, bir yandan söz konusu ticari faaliyetin yapılması neredeyse imkansız denilecek ölçüde riskli bir hale gelecek,¹¹¹ diğer yan-

edilmekte olduğunu ifade etmekte ve ekonomik suçlar için, adi suçların aksine genellikle idari para yaptırımı, para cezası, meslekten ve faaliyetten men gibi cezaların öngörüldüğünü, bu suçlar açısından hürriyeti bağlayıcı cezaların istisnai olduğunu ifade etmektedir. TIRYAKI, s. 59. Yazarın bu tespitine katılmamaktayız. Kanaatimizce ülkemizde ekonomik suçlar alanında dahi hürriyeti bağlayıcı cezaların istisnai nitelikte olduğunu söylemek mümkün değildir.

¹⁰⁷ YÜCEL Mustafa T., “Ekonomik Suçlar”, **Yasa Hukuk Dergisi**, C. I, S. 11, 1978, s. 1857; YÜCEL, Suç İşletmesi, s. 228.

¹⁰⁸ MÜLLER Peter, s. 174, 175.

¹⁰⁹ MÜLLER Peter, s. 177, 178.

¹¹⁰ YÜCEL, Suç İşletmesi, s. 229.

¹¹¹ Bu konuda ilginç bir tecrübe İspanya’da yaşanmıştır. İspanya’da 1980 yılında Ceza Yasasına “ekonomik düzene karşı suçlar” başlığı ile ayrı bir bölüm eklenmek istenmiş, ancak bu taslak ekonomi çevrelerinden gelen tepkiler ve baskılar nedeniyle yasalaşamamıştır. BAJO Miguel, “Wirtschaft-

dan da suç işleyenlerin takip edilmesi tamamen tesadüfi olacaktır.¹¹² Bu nedenle öncelikle ve olabildiğince, ekonomik suçlulukla, iktisadi ve mali tedbirler¹¹³ ile mücadele edilmeye çalışılmalı,¹¹⁴ düzgün işleyen denetim mekanizmaları öngörülmalıdır.¹¹⁵ Örneğin ekonomik suçun yapısının karmaşıklığı ile doğru orantılı şekilde, gerekli görülen alanlarda, ekonomik hayatın uzmanlaşmasına paralel olarak hukuk uygulama birimleri oluşturulabilir. Hong Kong'taki *The Independent Commission Against Corruption* (Yolsuzluğa Karşı Bağımsız Komisyon), İngiltere'deki *The Serious Fraud Office* (Ciddi Dolandırıcılık Ofisi), Türkiye'deki Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) bunun örnekleri olarak verilebilir.¹¹⁶ Kuşkusuz idari yaptırımlar da bu konuda büyük önem taşımaktadır.¹¹⁷

sentwicklung und Kriminalpolitik in Spanien", **Bausteine des Europäischen Wirtschaftsrechts, Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Hrsg. Schünemann, Bernd/ Gonzalez, Carlos Suarez**, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1994, s. 3. Oysa ki ekonomik suçlar ile mücadelenin, öncelikle yasal olarak faaliyet gösteren ekonomi çevrelerini koruyacağı açıktır. Bu çevrelerin söz konusu yasa tasarısına karşı gelmelerinin nedeni, ceza sayısında yaşanacak bir artışın, ekonomik faaliyette bulunmayı riskli bir hale getireceği yönündeki endişe olsa gerekir.

¹¹² ERMAN, Ticari Ceza, s. 14 vd. Bu konuda Erman özellikle bir zamanlar geçerli olan döviz suçlarını örnek göstermektedir. Döviz mevzuatı neredeyse her türlü eylemi yasaklamak ve bu yasağa aykırılıkları da cezaı yaptırıma bağlamak yolunu seçmiştir. Bunun neticesinde, bir yandan döviz ticaretinin yapılması neredeyse imkansız hale gelmiş, diğer yandan da verilen bir çok ceza da kamu vicdanını büyük ölçüde zedelemiştir. ERMAN, Ticari Ceza, s. 14, 15.

¹¹³ Tamamlayıcı olarak nitelendirilebilecek iktisadi ve mali tedbirler yanında alınması yararlı olacak bir takım başka önlemlerden de bahsedilebilir. "*Banka ve Finans Kuruluşlarının belirli bir miktarı aşan ya da şüpheli nakit işlemlerini merkezi otoriteye raporlaması, şirketlerin sadece Tobin q'su gibi geçmiş performans değerlemelerini değil Enterprise Dashboard gibi anlık ve geleceğe yönelik performans değerlemelerini kullanması ve risk bazlı bir denetim ve yönetim anlayışı benimseyerek kendi içinde bağımsız denetçi ve YMM desteğiyle muhasebe denetimini yaptırması, yine Kamuoyunun dolandırıcılara karşı uyanıklığının ve duyarlılığının artırılması, sivil örgütlenme hakkı ve özgürlüğün geliştirilmesi, açık bir politik sistem kurulması, kamu kuruluşlarının harcamalarında şeffaflık sağlanması, iktidarların hesap vermesi ve sorgulanmasını sağlayacak yönde basın özgürlüğünün ve muhalefetin güvence altına alınması da ekonomik suçların caydırılmasına katkı sağlayacaktır*". Bkz. GÜVEL, s. 98.

¹¹⁴ GEERDS, s. 75; EGLI, s. 174; GRASSE, s. 76; WINDOLPH Albert, "Persönlichkeitsschutz und Informationensfreiheit unter besonderer Berücksichtigung der Wirtschaftsdelinquenz", **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 100; YARSUVAT, s. 93; CİN ŞENSOY, s. 845.

¹¹⁵ FRILLOUX Jean, "Wirtschaftskriminalität in Frankreich", **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 148; BOSSARD, s. 90 vd.; YARSUVAT, s. 121.

¹¹⁶ GÜVEL, s. 89.

¹¹⁷ PIETH Mark, "Nichtstrafrechtliche Mittel zur Prävention und Repression von Wirtschaftskriminalität", **La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime** (Ed. Bolle, Pierre-Henri/ Steffen, Heinz), Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 74, 75.

Bütün bu tedbirlerin gerçekten yetersiz kaldığı alanlarda, cezai yaptırımlara son çare olarak başvurulmalıdır.¹¹⁸ Örnek olarak bankacılık alanında suç sayısının gereğinden fazla artırılması, banka yöneticisi olmayı riskli bir faaliyet haline getirecek, bu durum da nitelikli kimselerin banka yöneticisi olmaktan kaçınması sonucunu doğuracaktır. Bunun ise bankacılık alanında amaçlananın tam tersine bir etkinin doğmasına yol açacağı ortadadır.

Bu konuda dikkat çekilmesi gereken son bir nokta ise, günümüzde ekonomik suçların sınırları aşan yapısıdır.¹¹⁹ Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, ekonomik suçlar günümüzde gittikçe daha fazla, büyük ve uluslararası organizasyonlar tarafından işlenmektedir. Bu nedenle ekonomik suçlarla mücadelede uluslararası işbirliğinin önemi de gün geçtikçe artmaktadır.¹²⁰ Nitekim buna yönelik olarak özellikle Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasında son yıllarda önemli adımlar atılmaya başlandığı gözlenmektedir.¹²¹

¹¹⁸ IGNÉE Peter, “Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität außerhalb des Strafrechts”, **Wirtschaftskriminalität, Aktuelle Fragen des Wirtschaftsrechts in Theorie und Praxis**, Hrsg. Belke, Rolf/ Oehmichen, Joachim, Bayerische Velagsanstalt, Bamberg, 1983, s. 211; ERMAN, Ticari Ceza, s. 15. Tiedemann, cezai yaptırımın, ekonomik suçluluk ile mücadele açısından zorunlu ve bu mücadeleye uygun olması gerektiğini ifade etmektedir. Yine yazara göre, cezai yaptırımlara, ancak ekonomik suçlar ile mücadelede diğer hukuki yöntem ve yaptırımların yeterli olmadığı hallerde başvurmak gerekir. TIEDEMANN Klaus, **Welche strafrechtlichem Mittel empfehlen sich für eine wirksamere Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität: Gutachten für den 49. Deutschen Juristentag**, C. H. Beck, München, 1972, s. 33.

¹¹⁹ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität, s. 22 vd.; PIETH, s. 74; RICHTER Hans, “Grenzüberschreitende Bekämpfung”, **Wirtschaftsstrafrecht**, Hrsg. Müller-Gugenberger/ Bieneck, 3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 145; BERK, s. 30, 36. Ekonomik suçların her geçen gün daha fazla “uluslararası” bir özellik göstermesinin en önemli nedenlerinden biri olarak da, sayıları gittikçe artan çok uluslu şirketlerin sayısız ülkede, aynı anda faaliyette bulunmaları gösterilmektedir. TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 8.

¹²⁰ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität, s. 27; RICHTER, Grenzüberschreitende Bekämpfung, s. 163; CİN ŞENSOY, s. 846; GÜVEL, s. 91; KARATAY Özcan/ KAPUSIZOĞLU Mehmet, “Mali ve Ekonomik Suçların Terörün Finansmanı Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, C. 3, No. 1, 2011, s. 121. Nitekim çeşitli uluslararası konferanslarda da uluslararası işbirliğinin önemi sürekli olarak vurgulanmaktadır. ERMAN, İktisadi Suçlar, s. 109, 110. Uluslararası mücadelede kısa ve uzun vadede alınması gereken önlemlere ilişkin olarak bazı öneriler için bkz. BERK, s. 39 vd.

¹²¹ Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasında, şirketlerin iktisadi durumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesini ve bilanço hilelerinin önlenmesini olası kılan ortak muhasebe kurallarını belirlemek ve böylece birden fazla ülkede faaliyet gösteren şirketler tarafından işlenebilecek olan ekonomik suçları engellemek için çalışmalar yürütülmektedir. TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, N. 9.

IV. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA EKONOMİK SUÇLAR

1. Almanya

Bugün için Alman doktrinde de ekonomik suçluluğun tanımı ve içeriği konusunda bir fikir birliğinin bulunmadığı ilk bakışta göze çarpmaktadır.¹²² Ancak doktrinde bir fikir birliği bulunmasa da uygulama, ortaya çıkabilecek bazı sorunları önlemek amacıyla bazı girişimlere yönelmiştir. Bu konudaki ilk girişim, ekonomik suçluluk ile mücadelede uygulanacak tedbirlerde standardı sağlanmak amacıyla, Alman kriminal polis bürosu tarafından 1963 yılında yapılmış ve ekonomik suçların bir tanımı belirlenmiştir. Buna göre, “failin, ekonomik veya sosyal itibarına dayanarak hukuk kurallarını veya ekonomik hayatta geçerli olan güveni kötüye kullanması ve cezai yaptırıma bağlanmış eylemin etkilerinin, bireysel zararların ötesinde, ekonomik hayatı veya ekonomik düzeni bozmaya veya tehlikeye düşürmeye elverişli olması” halinde, bir ekonomik suçun varlığını kabul etmek gerekecektir.¹²³ Bu tanımın özellikle son kısmının, Alman doktrininde ağırlıklı olarak kabul edilen tanıma¹²⁴ da uygun olduğu görülmektedir.¹²⁵

1975 tarihli Alman Mahkemeler Kanunu’nun (Gerichtsverfassungsgesetz) 74c paragrafında ekonomik suçların bir listesi verilmiştir. Ancak bu listede yer alan suçlar mutlaka her olayda ekonomik suç olarak kabul edilecek değildir. Bir suçun somut olayda ekonomik suç sayılabilmesi için, olayın çözümlenmesi, “ekonomik hayata ilişkin özel bilgiyi” gerektirmelidir. Yani bir suçun ekonomik suç olarak sayılıp sayılamayacağı, ancak somut olay üzerinden yapılacak ex post bir değerlendirme sonucu ortaya çıkacaktır. Somut olayda, sayılan listede yer alan bir suç, ekonomik hayata ilişkin özel bilgiler olmaksızın dahi aydınlatılabiliyorsa ekonomik suç sayılmayacak, olayın çözümlenmesi için bu tür bir bilgiye ihtiyaç duyuluyorsa ekonomik suç olarak kabul edilecektir. Ancak ifade etmek gerekir ki söz konusu hüküm, “ekono-

¹²² Bazı yazarlar ekonomik suçları sayma yoluna gitmişler ise de, bunlar dahi bu sayımın sınırlı sayıda olmadığını altını çizmek gereği duymuşlardır. ZYBON Adolf, “Die Unternehmung als Objekt und als Instrument der Wirtschaftskriminalität”, **Betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis**, C. 27, 1975, s. 418 (OEHMİCHEN, s. 235’den naklen).

¹²³ SCHÄFER Herbert, “Zur Abgrenzung zwischen allgemeinem Strafrecht, Wirtschaftskriminalität und Weiße-Kragen-Kriminalität”, **Grundlagen der Kriminalistik**, Band 2, Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftskriminalistik, Schäfer, Herbert, Steintor-Verlag, Hamburg, 1967, s. 15.

¹²⁴ RIMANN, s. 46, 48; EGLI, s. 21; GEERDS, s. 64.

¹²⁵ Ayrıca bkz. TIEDEMANN, Gutachten, s. 28.

mik suçluluk dairelerinin” (Wirtschaftsstrafkammer) görev alanlarının belirlenebilmesi amacıyla kabul edilmiştir. Buna göre, bu maddede sayılan suçlara ilişkin davalara, çözümlenebilmeleri ekonomik hayata dair özel bilgiyi gerektirdiği sürece, ekonomik suçluluk daireleri bakacaktır. Böylece ekonomik suçlara ilişkin davaların ihtisaslaşmış hakimler tarafından görülmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca ekonomik suçlara ilişkin davaların kovuşturulması da ekonomik suçlulukla mücadelede uzman savcılar (Schwerpunktstaatsanwalt) tarafından gerçekleştirilmektedir.

Alman Mahkemeler Kanunu’nun yürürlüğe girmesinin ardından, Alman Polis Birliği (Arbeitsgemeinschaft der Kriminalpolizei), 1980 yılında yukarıda yer verdiğimiz tanımı değiştirmiş ve ekonomik suçları iki kategoride toplamıştır. Buna göre ekonomik suçlar,

- Alman Mahkemeler Kanunu’nun 74c paragrafında öngörülen suçlar ile,
- failin mevcut veya görünüşteki ekonomik faaliyetlerinden kaynaklanan ve etkileri bireysel zararların ötesinde, ekonomik hayatı bozabilecek veya genele zarar verebilecek ve/veya çözümü ticari bilgiyi gerektirebilecek suçlar

olarak belirlenmiştir. Böylece Alman polisinin uygulamasının mahkemelerin uygulamasına büyük ölçüde yaklaştığını ve uygulamada bir ölçüde birliğin sağlandığını söylemek mümkündür.¹²⁶

Alman Hukukunda ekonomik suçların tarihçesine baktığımızda ise, ilk olarak karşımıza Birinci Dünya Savaşı’nın etkisi ile 1914 yılında fahiş fiyatlara ve tefeciliğe karşı kabul edilmiş olan Kanun göze çarpmaktadır. Savaş ekonomisi göz önüne alınarak bu yıllarda hazırlanmış olan kanunlar, 1920’li yıllarda da yürürlükte kalmıştır. Nasyonal-sosyalizmin iktidarda olduğu dönemde ise, Alman kanun koyucusu ceza koyma yetkisini çok geniş olarak kullanmış ve suçlarda ve yaptırımlarda adeta bir patlama yaşanmıştır.¹²⁷

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, planlı ekonominin geniş ve belirsiz suç düzenlemeleri ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.¹²⁸ Ancak bu hemen gerçekleşmemiş, 1949 yılında kabul edilen ilk Ekonomik Ceza Kanunu’nda (Wirts-

¹²⁶ HAUKE Reinhard, **Kriminalität im Management von Banken**, Verlag Wissenschaft & Praxis, Ludwisburg-Berlin, 1992, s. 13.

¹²⁷ Bu dönemde ekonomik alanda, kapsamlı idari düzenlemeler ve cezalarda yaşanan patlama dikkat çekicidir. HEINZ, s. 14.

¹²⁸ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 25.

chaftsstrafgezetz) da birçok eylem idari yaptırımlara ve cezalara bağlanmıştır.¹²⁹ Bununla birlikte bu Kanun, ikili bir ayırıma giderek suçları ve idari yaptırıma bağlanmış olan düzene aykırılıkları ayrı ayrı ele alması ve işletmenin kapatılması, meslekten men gibi sonuçları olan özel bir usul hukuku öngörmüş olması açısından önem taşımaktadır.¹³⁰

Bunun hemen ardından 1954 yılında, bugün dahi halen yürürlükte olan Ekonomik Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir.¹³¹ Yeni Kanun ekonomik ceza hukukunu basitleştirirken, suçların ve yaptırıma bağlanmış idari düzene aykırılıkların sayısını önemli ölçüde azaltmıştır. Zira artık bu dönemde planlı ekonomi yerini rekabet kuralları ile yönetilen bir sosyal piyasa ekonomisine bırakmaya başlamıştır. Ancak ifade etmek gerekir ki bu Kanun'un düzenlediği hususlar, bugünkü ekonomik suç anlayışının yanında son derece dar kapsamlıdır.¹³²

Bu yıllarda karşımıza çıkan diğer bir önemli düzenleme, 1952 tarihli Düzene Aykırılıklar Kanunudur (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten). Esasen Almanya'da yüzyılın başından itibaren geçerli olan ve 1949 tarihli Ekonomik Ceza Kanunu'nda açıkça görülen kabahatlerin suç olmaktan çıkarılarak idari yaptırıma bağlanması eğilimi, Düzene Aykırılıklar Kanunu ile iyice ortaya çıkmıştır.¹³³

29 Temmuz 1976 tarihinde "Ekonomik Suçlulukla Mücadeleye İlişkin İlk Kanun" (1. Gesetz zur Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität) kabul edilmiş ve bu Yasa ile özellikle İflas Kanunu'nda yer alan iflas suçları değiştirilerek ve geliştirilerek Ceza Kanunu'na taşınmıştır (StGB § 283 vd.). Ayrıca bu Kanun ile Alman Ceza Kanunu'na kredi dolandırıcılığına (StGB § 265b), tefeciliğe (StGB § 302a), sübvansiyon dolandırıcılığına (StGB § 264) ilişkin yeni suçlar eklenmiştir. Bundan yaklaşık 10 yıl sonra 1 Ağustos 1986 yılında "İkinci Kanun" (2. Gesetz zur Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität) da

¹²⁹ HEINZ, s. 14, 15.

¹³⁰ RICHTER, Geschichtliche Entwicklung, s. 39.

¹³¹ Bu Kanun önce süreli olarak kabul edilmiş, önce yürürlük süresi 1962 yılına kadar uzatılmış, daha sonra da süresiz olarak yürürlüğe sokulmuştur. RICHTER, Geschichtliche Entwicklung, s. 39.

¹³² Söz konusu kanun, sadece "güvence altına alma kurallarına" (Sicherstellungsvorschriften) aykırılıkları, fiyat düzenlemelerine aykırılıkları, hayati ihtiyaçlara ilişkin mal ve hizmetlerin fiyatını aşırı artırmayı ve gayrimenkullerin kira bedelini aşırı artırmayı suç olarak düzenlemiştir.

¹³³ İÇEL Kayıhan, "İdari Ceza Hukuku ve Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi", *İÜHFİM*, C. 50, S. 1-4, 1984, s. 117.

yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un da en önemli özelliği, bilgisayar ile işlenen suçlara ilişkin olarak Alman Ceza Kanunu'nda yeni düzenlemeler getirmiş ve yeni suçlar ihdas etmiş olmasıdır.¹³⁴ Ayrıca ticareti korumaya yönelik bazı hükümlere de yer verilmiştir.¹³⁵

Bugün ortaya çıkan tabloda, ekonomik suçların kısmen Alman Ceza Kanunu'nda, ama büyük oranda özel kanunlar ile düzenlendiği görülmektedir. Bu ekonomik suç içeren özel kanunlara örnek olarak Kredi Kurumları Hakkında Kanun (Gesetz über das Kreditwesen), Kıymetli Evrak Kanunu (Wertpapierhandelsgesetz), Sübvansiyonların Kötüye Kullanılmasına Karşı Kanun (Gesetz gegen mißbräuchliche Inanspruchnahme von Subventionen - Subventionsgesetz), Ortak Piyasa Kuruluşlarının Yürütülmesi ve Doğrudan Ödemeler Kanunu (Gesetz zur Durchführung der Gemeinsamen Marktorganisationen und der Direktzahlungen) gösterilebilir.

Ancak ifade etmek gerekir ki, ekonomik suçları ilgilendiren yasa sayısının Almanya'da bugün için 200'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.¹³⁶ Alman doktrininde Alman Ceza Kanunu'nun dışında kalan ve ekonomik suçları düzenleyen bu kanunların beş başlık altında toplandığı görülmektedir. Bunlar, finans ceza hukuku, bilanço ceza hukuku, sermaye ortaklıkları ceza hukuku, rekabet ceza hukuku ve tüketici ceza hukukudur.¹³⁷

Alman Hukukunda, ekonomik suçlar alanında son yıllarda yaşanan gelişmelerin ise genellikle, Avrupa Birliği ülkelerinde hukukların uyumlaştırılmasına yönelik olarak, Birlik mevzuatındaki yeni düzenlemelerin iç hukuka aktarılması yönünde olduğu ifade edilmektedir.¹³⁸ Ayrıca, Almanya'da uzun süredir varolan "ekonomik suçlulukla mücadelede uzman savcılar" ve "ekonomik suçluluk dairelerinin", ekonomik suçlulukla mücadelede önemli ilerlemeler kaydedilmesinde etken oldukları belirtilmektedir.¹³⁹

¹³⁴ Bu Kanun ile veri hırsızlığı, bilgisayar dolandırıcılığı, verileri silme ve değiştirme gibi yeni suçlar ihdas edilmiştir.

¹³⁵ Ödeme araçlarında sahtekarlık (StGB § 152a) ve sermaye yatırımı alanında dolandırıcılık (StGB § 264a) suçları bunlara örnek olarak gösterilebilir.

¹³⁶ HEINZ, s. 16.

¹³⁷ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 41 vd.

¹³⁸ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 27.

¹³⁹ PFEIFFER, s. 19.

2. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri mevzuatında ve mahkemelerin içtihatlarında, hangi suçların ekonomik suç ya da Amerika Birleşik Devletleri doktrininde yaygın olarak kullanıldığı üzere “beyaz yaka suçluluğu” kapsamında kabul edilmesi gerektiği konusunda kesin bir liste verilmiş değildir. Ancak kamu görevlilerine rüşvet verme suçunun, 1970 tarihli “Şantaj Etkisinde ve Yozlaşmış Örgütler Yasası” (The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act-RICO) kapsamına giren suçların,¹⁴⁰ vergi kaçırma suçunun,¹⁴¹ çevre suçlarının ve iş hukukundan kaynaklanan cezai sorumlulukların bu kapsamda değerlendirildiği görülmektedir.¹⁴²

İfade etmek gerekir ki, diğer pek çok ülke mevzuatında olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri’nde de ekonomik suçlar, dağınık bir şekilde sayıları oldukça fazla olan özel yasalarda düzenlenmişlerdir.¹⁴³ Bunlar arasında en son 2018 tarihinde olmak üzere içeriğinde pek çok değişiklik yapılan, ulusal borsalara ait menkul kıymetlerin kaydını düzenleyen Menkul Kıymetler Yasası (Securities Act of 1933), bu menkul kıymetlerin alım satımını düzenleyen Menkul Kıymetler Borsası Kanunu (Securities Exchange Act of 1934), 1986 tarihli Karaparanın Kontrolü Yasası (Money Laundering Control Act), İçeriden Öğrenenlerin Ticareti ve Menkul Kıymetler Dolandırıcılığı Uygulama Yasası (Insider Trading and Securities Fraud Enforcement Act of 1988) ile 2009 tarihli Yolsuzluk Uygulama ve İyileştirme Kanunu (Fraud Enforcement and Recovery Act -FERA) özel önem taşımaktadır.

Bunların dışında Amerika Birleşik Devletleri Kodifikasyonu’nun (United States Code) ticarete ilişkin 15. başlığında da çeşitli ekonomik suçlar düzenlenmiştir. Rekabet hukukuna ve sermaye piyasasına ilişkin suçlar da bu bölümde yer almaktadırlar.

3. İsviçre

İsviçre Hukuku’nda ekonomik suçların önemli bir bölümü İsviçre Ceza Kanunu’nda (Schweizerisches Strafgesetzbuch) düzenlenmiş durumdadır. Bunların arasında en önemlileri olarak zimmet (m.140), çek ve kredi dolan-

¹⁴⁰ Bu Yasa, mafya ya da benzeri örgütlenmeler şeklinde ortaya çıkan organize suçlarla mücadele için çıkarılmış ise de Amerika Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, RICO Yasası’nın suç faaliyetlerine karışan yasal iş yerlerine de uygulanabileceğini kabul etmiştir. HOWARD Roscoe C. Jr., “White Collar Investigations & The Rico Statute International Workshop on Criminal Law Reform”, **Ceza Hukuku Reformu**, Umut Vakfı, İstanbul, 2001, s. 318.

¹⁴¹ Vergi kaçırma suçları 1954 tarihli Internal Revenue Code ile düzenlenmiştir.

¹⁴² CİN ŞENSOY, s. 836.

¹⁴³ DURSUN Selman, s. 100; MAHMUTOĞLU, s. 64.

dırıcılığı (m.148), malların tağşişi¹⁴⁴ (m.153 vd.), tefecilik (m.157), şirket idaresinde emniyeti suiistimal (m.159), iflas (m.163 vd.) ve evrakta sahtecilik (m.251 vd.) suçları gösterilmektedir.¹⁴⁵

Bu suçların yanı sıra İsviçre’de de çok sayıda özel kanun, ekonomik suçlara yer vermiş durumdadır. Bunlar arasında en önemlileri olarak 1934 tarihli Bankalar Kanunu (Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen), 1966 tarihli Yatırım Fonları Hakkında Kanun (Bundesgesetz über die Anlagefonds), 1943 tarihli Haksız Rekabet Kanunu (Bundesgesetz über die unerläuterten Wettbewerb), 1997 tarihli Finans Sektöründe Kara Paranın Aklanması ile Mücadele Kanunu (Bundesgesetz zur Bekämpfung der Geldwäscherei im Finanzsektor), 1954 tarihli Patent Kanunu (Patentgesetz) karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 1974 tarihli İdari Ceza Yasası (Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht) da bu alanda önemli düzenlemeler içermektedir.

Bunun yanı sıra her ne kadar İsviçre Anayasası’nın 64 vd. maddeleri uyarınca, ceza kanunlarının kabul edilme yetkisi Federal Meclise ait ise de bu durum kantonlar tarafından ceza hükümleri de içeren özel kanunların kabul edilmesine engel görülmemektedir. Nitekim kantonların banka hukuku gibi özel hukukun bazı dallarında cezai hükümler kabul ettikleri görülmektedir.¹⁴⁶ Ancak İsviçre’de ekonomik suçların genel kabul gören bir tanımı bulunmadığı için, nelerin ekonomik suç olarak değerlendirileceği konusunda kantonların farklı uygulamaları bulunmaktadır.¹⁴⁷

4. İngiltere

İngiliz Hukuku’nda daha 19. yüzyılın ortalarından itibaren ekonomik suçları öngören kanunlar kabul edilmeye başlanmıştır. 1857 tarihli Hileli Tröstler Kanunu (Fraudulent Trustees Act) ekonomi hukuku alanında ceza hükümleri içeren ilk özel kanun olma özelliği taşımaktadır.¹⁴⁸ 1862 tarihli Şirketler Kanunu (Companies Act) da ceza hükümleri öngörmüştür.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Tağşiş, bir şeyin içine başka bir şey karıştırma, katma anlamına gelmektedir.

¹⁴⁵ SCHMID, s. 11.

¹⁴⁶ SCHMID, s. 11, 12.

¹⁴⁷ SUTER Stefan, **Strafverteidigung auf dem Gebiet der “Wirtschaftskriminalität”**, Helbing & Lichtenhahn, Basel, Gnef, München 2001, s. 14.

¹⁴⁸ Söz konusu Kanun ile, özel şirketlerin memur ve yöneticileri tarafından işlenen zimmet suçu ve defter ve bilançolardaki sahtekarlık fiilleri cezalandırılmıştır. ERMAN, Ticari Ceza, s. 18.

¹⁴⁹ ERMAN, Ticari Ceza, s. 18.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kartellere ve tekelleşmeye karşı önlemler alma konusu önem kazanmış, bu nedenle önce Tekeller ve Sınırlayıcı Uygulamalar Hakkında Kanun (Monopolies and Restrictive Practices -Inquiry and Control- Act) yürürlüğe girmiş, 1956 yılında ise Sınırlayıcı Ticari Uygulamalar Kanunu (Restrictive Trade Practices Act) ile daha etkin önlemler kabul edilmiştir.¹⁵⁰ 1958 tarihli Hileli Yatırımların Önleme Kanunu ile ise ekonomik suçların kapsamı genişletilmiştir.¹⁵¹

Bugün için İngiliz Hukuku'nda ekonomik suçların toplu olarak düzenlendiği bir kanun mevcut değildir. Ekonomik suçlar diğer pek çok ülke mevzuatında olduğu gibi farklı kanunlarda dağınık bir şekilde yer almaktadır. Bunlara örnek olarak, vergi suçlarının düzenlendiği 1970 tarihli Vergi Yönetimi Kanunu (Taxes Management Act), gerek resmi, gerek gayri resmi sahteciliklerin, özellikle de fikri mülkiyet alanındaki suçların düzenlendiği 1981 tarihli Sahtecilik ve Kalpazanlık Kanunu (Forgery and Counterfeiting Act), finansal alandaki suçların düzenlendiği 2000 tarihli Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu (Financial Services and Markets Act), 2009 tarihli Bankacılık Kanunu (Banking Act), 2013 tarihli banka hukukunda önemli reformlar içeren Finansal Hizmetler Kanunu (Financial Services -Banking Reform- Act) ve 2016 yılında yürürlüğe giren Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu'nda önemli değişiklikler içeren Piyasa Suiistimali Düzenlemeleri (The Financial Services and Markets Act 2000 -Markets Abuse- Regulations 2016) sayılabilir.

5. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği'nin öncelikli çıkış noktası ekonomik birlik ve dayanışma olduğu için, ekonomik suçlar konusu da önce Avrupa Topluluğu, sonra da Avrupa Birliği nezdinde çeşitli tartışmalara ve çalışmalara neden olmuştur. Bu çalışmaların bir kısmı ekonomik suçlar konusunda Avrupa Birliği ülkeleri arasında bir uyumlaştırma sağlamaya yönelik olduğu halde, önemli bir kısmı Birliğin ekonomik menfaatlerini korumaya yöneliktir.

Avrupa Topluluğu bünyesinde bu yöndeki ilk ciddi çalışmalardan biri, Avrupa Konseyi'nin bütün üye devletlerce cezalandırılmaları gerektiği düşünülen suçların tespit edilmesine yönelik olarak bir Komisyon kurulması olmuştur.¹⁵² Söz konusu komisyon çalışmalarını 1981 yılında tamamlamış ve

¹⁵⁰ ÖZSUNAY Ergun, **Kartel Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1985, s. 26; MAHMUTOĞLU, s. 63, 64.

¹⁵¹ ERMAN, Ticari Ceza, s. 18.

¹⁵² ERMAN, Ticari Ceza, s. 25.

kazuistik bir yöntemle 16 suçtan oluşan bir liste hazırlamış,¹⁵³ ancak ekonomik suçların genel bir tanımını vermekten kaçınmıştır.¹⁵⁴

Avrupa Konseyi, 1990'lı yıllardan itibaren Birliğin ekonomik menfaatlerini korumayı ön planda tutmuş ve bu yönde bazı kararlar almıştır. Bunlardan ilki, Avrupa Topluluğu'nun Finansal Çıkarlarının Korunmasına İlişkin 6.12.1993 tarih ve 94/C/355/02 sayılı kararıdır. Söz konusu kararda, Avrupa Topluluğu memurları ve diğer gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilebilecek ve Avrupa Topluluğu'nun ekonomik çıkarlarını zarara uğratabilecek bazı eylemlerin, üye devletlerce suç olarak kabul edilmesi ve bu eylemleri işleyenlerin karşılıklı yardımlaşma ve iş birliği ile takibi konuları düzenlenmiştir.¹⁵⁵

Kararda, Avrupa Topluluğu'nu mali zarara uğratabilecek dolandırıcılık eylemlerinin, tüm üye devletlerde suç olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Karara göre, bu düzenleme bilinçli taksir durumlarını da kapsamlı ve suçun ağırlığı dikkate alınarak, ağır eylemler için hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörülmelidir. Ayrıca lüzumlu hallerde tüzel kişilere de yaptırımların uygulanabileceği vurgulanmıştır.¹⁵⁶

¹⁵³ Söz konusu komisyonun kararına göre,

1. Kartel teşkili,
2. Çok uluslu şirket ve teşebbüsler tarafından ekonomik durumun kötüye kullanılması ve hileli uygulamalarda bulunulması,
3. Milletlerarası örgütler veya devletlerce tahsis edilmiş olan fonların zimmete geçirilmesi yahut hileyle ele geçirilmesi,
4. Ekonomik bilgilerin (verilerin, sırların ihlali gibi) hileli olarak elde edilmesi,
5. Hayali şirketlerin kurulması,
6. Bilançonun tahrifi, bilançonun tutulmasında sahtekarlık yapılması ve muhasebe tutulması yükünün ihlali,
7. Şirketlerin sermaye ve ticari durumları hakkında gerçek dışı haberlerin yayılması,
8. Memur ve işçilerin sağlık ve güvenlikleriyle ilgili normların ihlal edilmesi,
9. Alacaklıların aleyhine hilelerin yapılması (özellikle hileli iflas, sınai ve fikri mülkiyet haklarına tecavüz),
10. Tüketiciler aleyhine suçlar (özellikle malların tahşişi, kamu sağlığına yönelik saldırılar, tüketicinin zaaf ve tecrübesizliğinin kötüye kullanılması),
11. Haksız rekabet ve gerçek dışı reklamlar,
12. Vergi ihlalleri ve sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülüklerden kaçınma,
13. Gümrük suçları,
14. Para ve döviz suçları,
15. Banka ve borsa suçları,
16. Çevre suçları.

Liste için bkz. DÖNMEZER, Öntasarı, s. 20; ERMAN, Ticari Ceza, s. 25, 26.

¹⁵⁴ ERMAN, Ticari Ceza, s. 25; DURSUN Selman, s. 97.

¹⁵⁵ İÇEL/ SOKULLU-AKINCI/ ÜNVER/ ERMAN/ SINAR, s. 102, 103.

¹⁵⁶ İÇEL/ SOKULLU-AKINCI/ ÜNVER/ ERMAN/ SINAR, s. 103-105.

Söz konusu kararın birkaç yıl sonrasında 26.07.1995 tarihli Finansal Çıkarların Korunmasına İlişkin Konvansiyon kabul edilmiştir. Söz konusu Konvansiyon ile öncelikle Avrupa Topluluğu'nun finansal çıkarlarının aleyhine işlenen hileli hareket suçu belirlenmiş, daha sonra da bu eylemin yaptırımı belirlenerek, üye devletlere bu anılan eylemleri cezalandırma yükümlülüğü getirilmiştir.

Ayrıca 1999 yılında, Avrupa Birliği'nin finansal çıkarlarını etkileyen hileli hareketler, rüşvet ve benzeri yasa dışı faaliyetler ile mücadele etmek amacıyla, "Hileli Hareketlere Karşı Avrupa Ofisi" kurulmuştur. Bunun yanı sıra Konsey 28.5.1999 tarihinde, Euro'nun sahtecilik eylemlerine karşı korunmasına ilişkin çeşitli ilkeler benimsenmiştir.

Görüldüğü üzere tüm bu çalışmalar, üye devletler nezdinde ekonomik suçlar konusunda bir uyumlaştırma sağlama faaliyetinden ziyade, Avrupa Birliği'nin (Topluluğu'nun) ekonomik çıkarlarının korunmasına yöneliktir. Esasen bütün bu Konsey kararlarının ve konvansiyonların temelinde, Avrupa Topluluğu'nun Kurulmasına İlişkin Anlaşma'nın 280. maddesi yatmaktadır. Kuruluş Anlaşması'nın söz konusu hükmü uyarınca, üye devletler, hileli davranışlarla veya benzer yollarla Birliğin finansal çıkarlarına yönelen hukuka aykırı davranışlarla mücadele etmeyi taahhüt etmişlerdir. Söz konusu hükmün ikinci fıkrasına göre de üye devletler, "Avrupa Birliği'nin finansal çıkarlarına aykırı eylemleri, kendi finansal çıkarlarına aykırı eylemler gibi cezalandırmak ile yükümlüdürler."¹⁵⁷

Bunun dışında Avrupa Birliği bünyesinde, üye devletlerin mevzuatının uyumlaştırılmasına yönelik olarak, özellikle tarım ve balıkçılık gibi sektörlerde kabul edilmiş birçok Yönerge de mevcuttur. Bu Yönergeler ile, bu gibi sektörlerde yasaklanan davranışlar tüm Avrupa Birliği ülkeleri için ortak olarak belirlenmekte, ancak yaptırımların ne olacağı üye devletlere bırakılmaktadır.¹⁵⁸ Ayrıca Avrupa Birliği Konseyi, rekabet hukuku alanında da zaman zaman yönetmelikler çıkarmaktadır. Bu yönetmeliklerin en önemli özelliği, rekabet hukuku ihlalleri halinde para cezalarının, üye devletlere bırakılmadan doğrudan doğruya komisyon tarafından hükme bağlanmasıdır.¹⁵⁹ Bu arada 2003 tarihli Avrupa Birliği Anayasası Taslağı'nda da, yasadışı silah ticareti, kara paranın aklanması, yolsuzluk, ödeme araçları üzerinde tahrifat, bilişim suçları gibi ağır ve uluslararası etkisi olan suçlar konusunda düzenlemeler öngörülmüştü.

¹⁵⁷ Aynı doğrultuda bir hüküm Avrupa Topluluğu Sözleşmesi'nin eski 209a maddesinde yer almakta idi.

¹⁵⁸ Bkz. TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 44, 45. Ancak üye devletler, "etkin, caydırıcı ve ölçülü" yaptırımlar öngörmekle yükümlüdürler. TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 45.

¹⁵⁹ TIEDEMANN, Wirtschaftsstrafrecht, s. 44.

Bu açıklamaların yanı sıra, Avrupa Birliğine üye ülkelerde özellikle ekonomik suçlar alanında uyumlaştırmanın sağlanmasına yönelik bazı kanun çalışmalarından da kısaca bahsetmekte fayda bulunmaktadır. Bunların en tanınmış olan Avrupa Birliği'nin Finansal Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları veya kısa adıyla "Corpus Juris" projesi, Avrupa Komisyonu tarafından görevlendirilen uzmanlar tarafından hazırlanmıştır.¹⁶⁰ Metnin ilk hali 1997 yılında ortaya çıkmış, yapılan değişiklikler neticesinde metin son halini 2000 yılında almıştır.¹⁶¹ Corpus Juris'in amacı, Avrupa Birliği'nin finansal çıkarlarının korunması alanında, üye devletlerin ceza ve ceza usul hukuku kuralları arasında bir uyumlaştırmanın sağlanması olup, şu an için Birliğe ceza verme yetkisini tanımak değildir.¹⁶²

Başlıca dört bölümden oluşan Corpus Juris'in ilk bölümünde sırasıyla,

- Avrupa Topluluğu'nun mali çıkarlarına karşı dolandırıcılık suçu ve benzeri suçlar,
- İhaleye fesat karıştırma suçu,
- Karapara aklama ve suç eşyasına yataklık,
- Suç örgütü,
- Rüşvet suçu,
- İhtilas suçu,
- Görevi kötüye kullanma suçu,
- Meslek sırrının ifşası suçu

düzenlenmiştir. Son dört suç sadece memurlar¹⁶³ tarafından işlenebilen suçlar olarak öngörülmüştür.

¹⁶⁰ "Corpus Juris" hakkında detaylı bilgi için bkz. ERDEM Mustafa Ruhan, **Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Seçkin, Ankara, 2004, s. 168 vd.

¹⁶¹ Corpus Juris'in gerek 1997, gerekse de 2000 metninin tercümesi için bkz. KESKİN Serap/ZAFER Hamide/ KOCASAKAL Ümit (Çev.), **Avrupa Birliğinin Mali Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları (Corpus Juris)**, Seçkin, Ankara, 2001.

¹⁶² CİN ŞENSOY, s. 837. Ceza verme yetkisi, Birliğe Rekabet Hukuku alanında verilmiş durumdadır.

¹⁶³ Bu suçlar açısından memur, gerek milli memurları, gerekse de topluluk memurlarını ifade etmektedir (m.5/f.1).

İkinci bölümde genel hükümlere, üçüncü bölümde usul hükümlerine yer verilmiş, tek bir maddeden oluşan son bölümde ise milli hukukların tamamlayıcı vasfına yer verilmiştir. Corpus Juris'in en dikkat çekici özelliği, yargılamanın, üye ülkelerin iç hukuk kuralların göre belirlenecek bağımsız mahkemelerde görülecek olmasına karşın (m.26), kovuşturmanın Avrupa Savcılığı tarafından yürütülecek olmasıdır. Avrupa Savcılığı yukarıda sayılan suçlarla ilgili olarak, araştırmalardan, kovuşturmalardan, dava açılmasından, mahkemede kamu davasının yürütülmesinden ve hükmün infazından sorumlu bir Avrupa Topluluğu makamı olarak öngörülmüştür (m.18).¹⁶⁴ Corpus Juris'in yanı sıra "Avrupa Ceza Hukuku"nu uyumlaştırmaya yönelik olarak Tiedemann'ın başkanlığında bir grup bilim adamı tarafından "Avrupa Suçları" isimli bir çalışma daha gerçekleştirilmiş ve bu çalışma da son halini 2002 yılında almıştır.¹⁶⁵

01.01.2010 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile ceza hukuku alanında Avrupa Birliğinin yetkilerine açıklık getirilmiş, bunun için hukuksal dayanak yaratılmış ve faaliyet alanlarının ileride genişlemesine imkan sağlanmıştır.¹⁶⁶ Bununla birlikte ortak bir Avrupa Ceza Kanunu'nun geliştirilmesi üye devletlerin egemenlik çekinceleri sebebiyle yakın gelecekte mümkün gözükmemektedir.¹⁶⁷

Son yıllarda, Avrupa Birliği'nin mali çıkarlarının korunmasına ilişkin yasal metinlerin ve tavsiyelerin sayısı artmıştır. 2012 yılında yayınlanan Vergi Sahtekarlığı ve Vergi Kaçakçılığına Karşı Mücadeleyi Güçlendirecek Eylem Planı (Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: An Action Plan to strengthen the fight against tax fraud and tax evasion), Komisyon'un 3 Şubat 2014 tarihli Avrupa Birliği Yolsuzlukla Mücadele Raporu, Birliğin Mali Çıkarlarına Yönelik Sahtekârlıkla Ceza Hukuku Yoluyla Mücadeleye İlişkin 5 Temmuz 2017 tarihli Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konsey Direktifi (Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and

¹⁶⁴ Gerek Avrupa savcılarının, gerekse de Avrupa Başsavcısının Avrupa Parlamentosu tarafından 6 yıllık bir süreç için seçilmesi öngörülmüştür. DELMAS-MARTY M./ VERVAELE J.A.E. (Ed.), **The Implementation of the Corpus Juris in the Member States, Volume I**, Intersentia, Antwerp, 2000, s. 197.

¹⁶⁵ "Avrupa Suçları"nu detaylı olarak inceleyen bir çalışma için bkz. TIEDEMANN Klaus (Hrsg), **Wirtschaftsstrafrecht in der Europäischen Union, Freiburg Symposium**, Carl Heymanns Verlag, Berlin, 2002.

¹⁶⁶ ERDEM Mustafa Ruhan, "Lizbon Anlaşması ve Avrupa Ceza Hukuku'nun Geleceği", **Journal of Yaşar University**, Özel Sayı (Aydın Zevkliler Armağanı) C. 8, s. 1096.

¹⁶⁷ ERDEM, Lizbon Anlaşması, s. 1097, 1098.

of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law) bunlar arasında sayılabilir.

2017/1371 sayılı AB Direktifinin, üye devletler tarafından 6 Temmuz 2019 tarihinde kadar ulusal yasalara aktarılması hedeflenmekteydi. Anılan Direktif, Birlik bütçesine karşı işlenen suçlara ilişkin olarak üye devletlerin ceza yasalarının uyumlaştırılmasında önemli bir araç olmakla kalmayıp, aynı zamanda ileride bu suçları soruşturacak ve kovuşturacak olan Avrupa Savcılığı'nın da temellerini atmaktadır. Avrupa Savcılığı'nı kuran Yönetmelik 12 Ekim 2017'de geliştirilmiş işbirliği prosedürü kapsamında kabul edilmiş ve 20 Kasım 2017'de yürürlüğe girmiştir. Avrupa Savcılığı, Avrupa Birliği bütçesine karşı işlenen suçları soruşturmak, kovuşturmak ve mahkemeye çıkarmak için özel yetkilere sahip, merkezi olmayan bir Avrupa Birliği kovuşturma ofisi olarak tasarlanmıştır. Üye Devletlerin ulusal hukuk sistemlerini temel alan ve bu sistemlere entegre olan, Birlik genelinde yeknesak bir soruşturma yetkisine sahip olacaktır. Avrupa Savcılığı'nın 2020 yılı sonunda Lüksemburg'da faaliyete geçmesi bekleniyor. Eylül 2019'da Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, Laura Codruta Kövesi'yi yedi yıllığına ilk Avrupa Başsavcısı olarak atamıştır.

V. TÜRK HUKUKUNDA EKONOMİK SUÇLAR

1. Genel Olarak

Ülkemizdeki ilk ekonomik suç düzenlemelerinden biri Birinci Dünya Savaşı sırasında kabul edilen Men'i İhtikar Kanunu'dur. Bu Kanun ile savaş yıllarında pek çok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de stok yapmak suretiyle fiyatların artmasına neden olmak, bir suç olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁸ Cumhuriyet döneminde ise 1933 yılından itibaren bankacılık alanında kabul edilen çeşitli kanunlarla bankacılık suçları ihdas edilmiştir.¹⁶⁹ İkinci Dünya Savaşı sırasında

¹⁶⁸ ERMAN, Ticari Ceza, s. 20.

¹⁶⁹ 1933 yılında bir anlamda ilk Bankalar Kanunu niteliğinde sayılan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Söz konusu kanun ile, bir yandan yönetim kurulu üyeleri ile müdür ve yetkili memurların gerekli izinleri almaksızın kendi bankaları ile işlem yapmaları (m.21), sırların ifşası (m.22), Maliye Bakanlığı ile Merkez Bankasına verilmesi gereken matlupların verilmemesi (m.18) ve gerekli bilgilerin verilmemesi (m.20) özel olarak suç olarak düzenlenmiş, ancak bununla yetinilmemiş, söz konusu "Kanun hükümlerine muhalif hareketlerde bulunmak" da ayrıca bir suç olarak düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un dikkat çeken bir diğer özelliği ise, 18. maddesinde suçun faili olarak bankanın gösterilmiş olmasıdır. Bundan kısa bir süre sonra 1936 yılında ise, büyük oranda Mevduatı Koruma Kanunu'nun esas alınması suretiyle düzenlenen 2999 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun'da Kanun hükümlerine muhalefet

ise Milli Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun yürürlükte kaldığı 1960 yılına kadar birçok ekonomik suça yer vermiştir.¹⁷⁰

Bugün için, her ne kadar Türk Ceza Kanunu'nun "Ekonomi, Sanayi ve Ticarete Karşı Suçlar" isimli 9. Bölümünde bir kısım ekonomik suçlara yer verilmiş ise de ülkemizde ekonomik suçların büyük kısmının, dağınık bir şekilde kendi ilgili kanunlarında düzenlenmiş durumda olduğunu söylemek mümkündür.¹⁷¹ Şüphesiz Bankacılık Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, Patent Haklarının Korunmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ve Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹⁷² bunun en tipik örneklerini teşkil etmektedirler.

Özel kanunlarda genellikle benimsenen yöntem, önce söz konusu kanunun ilgili olduğu konuda düzenleyici hükümlere yer verilmesi, daha sonra ayrı bir bölümde bu düzenleyici hükümlere aykırı davranışların ceza normu olarak düzenlenmesi şeklindedir. Bu Kanunlarda yer alan söz konusu cezai

etmek şeklinde genel bir suç düzenlenmemiş, hangi maddelere aykırı davranılmasının bir suç teşkil edeceği, Kanunun 46-59. maddeleri arasında sayılmıştır. 2999 sayılı Kanun yerini 1958 tarihinde daha çağdaş düzenlemelere sahip olan 7129 sayılı Bankalar Kanunu'na bırakmıştır. Söz konusu Kanun'un 66 ile 77. maddeler arasında düzenlenmiş olan cezai hükümleri incelendiğinde, bir suç enflasyonunun bulunduğu görülmektedir. 1985 yılında yürürlüğe giren 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 13. bölümünde, 79-89. maddeleri arasında cezai hükümlere yer verilmiştir. 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan Kanun Hükmünde Kararname'de yer alan hükümlerin ardı ardına Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi karşısında, yeni bir Bankalar Kanunu'nun kabul edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmış ve 1999 yılında 4389 sayılı Kanun kabul edilmiştir. 3182 sayılı Bankalar Kanunu kapsamında yer alan tüm suçlar 22. ve 23. maddelerde bir araya toplanmıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda ise suçlar, 150-160. maddeler arasında yer almaktadır. Anılan Kanun'un üçüncü ve son bölümde ise kovuşturma usulüne ilişkin hükümler ele alınmıştır.

¹⁷⁰ Anılan Kanun, 16.9.1960 tarihinde, 5/352 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır.

¹⁷¹ CİN ŞENSOY, s. 838; KARCILIOĞLU, s. 64. Esasen bu uygulama sadece ülkemize özgü olmayıp bir çok ülke mevzuatında da aynı husus göze çarpmaktadır. ERMAN, Suç Siyaseti, s. 21. Ekonomik suçları içeren bu özel kanunlarda, genellikle para yaptırımlarına da yer verildiği görülmektedir. MAHMUTOĞLU Fatih S., "İdari Para Yaptırımını Gerektiren Eylemler Yönünden Yargılama Rejimi", *İÜHFİM*, C. 55, S. 1-2, 1995-1996, s. 151.

¹⁷² Gerek Patent Haklarının Korunmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'de, gerekse de Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de yer alan suçlar, 4128 sayılı Kanun ile kabul edilmiş oldukları için, bir kanun hükmünde kararnamede değişikliğin kanun ile yapılmasının yadırgatıcı olmasının dışında, kanunilik ilkesine aykırılık mevcut değildir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. KESKİN Serap, *Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması*, Seçkin, Ankara, 2003, s. 35 vd.

düzenlemeler açısından ortaya çıkan en büyük sorun, atıf yönteminin kullanılmasıdır. Bankacılık Kanunu'nun 151. maddesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Söz konusu hüküm uyarınca, “Bu Kanunun 61’inci maddesi hükmüne aykırı davrananlar altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”. Yine Bankacılık Kanunu'nun 152., 158. ve 159. madde hükümleri ile Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46. maddesinin A/4 ve C bentlerini diğer örnekler olarak saymak mümkündür. Anılan bu hükümlerde, suç teşkil eden eylem açıkça maddenin lafzında düzenlenmemiş, ilgili kanunun diğer bir hükmüne atıf yapmakla yetinilmiştir. Oysa atıf yapılan hükümler cezai bir hüküm olarak öngörülmemiş oldukları için, suçun unsurları ayrıca tespit edilmeksizin bu hükümlere atıf yapılmış olması, suçun içeriğini tespitinde önemli sorunlara yol açabilmektedir.¹⁷³

Belirtmek gerekir ki, ülkemizde de son yıllarda ekonomik suçlarla mücadelede yeni suçlar ihdas etmek dışında başka bazı yöntemlere de başvurulmaya başlanmış olması sevindirici bir gelişmedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ekonomik suçlar ile mücadelede, öncelikle iktisadi ve mali tedbirler alınmalı, düzgün işleyen denetim mekanizmaları öngörülmelidir. Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'un öngörmüş olduğu “Mali Suçları Araştırma Kurulu”, bu tür mekanizmaların iyi bir örneğini teşkil etmektedir.

2. İhtisas Mahkemeleri Sorunu

Doktrinde bir görüş bazı klasik suç tiplerinin dışındaki yeni ekonomik suçların daha iyi irdelenerek yargılamanın yapılabilmesi için ihtisas mahkemelerinin kurulması gerektiğini savunmaktadır.¹⁷⁴ Bu görüşe göre, bir yandan kasten öldürme ya da cinsel saldırı suçlarını soruşturan veya kovuşturan savcı veya hakimlerin, diğer yandan da manipülasyon, içeriden öğrenenlerin ticareti gibi sermaye piyasası suçlarını ya da kredi dolandırıcılığı gibi bankacılık suçlarını soruşturmaları veya kovuşturmaları uygun değildir. Aksinin kabulü halinde bilirkişi raporlarıyla şekillenen yargılama biçiminden kurtulmak mümkün olamayacaktır.¹⁷⁵ Nitekim Sınai Mülkiyet Kanunu m.156/1'e göre fikri ve sınai haklar ceza mahkemesi kurulması düzenlenmiştir. Fikir ve

¹⁷³ ERMAN, Ticari Ceza, s. 42-44; DURSUN Selman, s. 48; TİRYAKİ, s. 69.

¹⁷⁴ RIMANN, s. 167; MAHMUTOĞLU, Kredi Hukuku, s. 45; DURSUN Selman, s. 42, 43. Bu konuda İsviçre'de de bazı çalışmalar yapılmış ve öneriler getirilmiştir. Bu öneriler için bkz. SCHMID Niklaus, *Wirtschaftskriminalität in der Schweiz*, Heft 2, Hekbing & Lichtenhahn, Basel, 1985, s. 285, 286.

¹⁷⁵ MAHMUTOĞLU, Kredi Hukuku, s. 45.

Sanat Eserleri Kanunu m.76/1'e göre Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan kaynaklanan ceza davalarında görevli mahkeme, yine Sınai Mülkiyet Kanunu m.156/1 ile kurulan fikri ve sınai haklar ceza mahkemesidir.

Kanaatimizce ihtisas mahkemelerinin kurulmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.¹⁷⁶ Öncelikle belirtmek gerekir ki, yargılamanın bilirkişi raporları ile şekillenmesi sorunu, sadece ekonomik suçlara özgü bir sorun değildir. Bugün davaların önemli bir kısmının bilirkişi raporları ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Esasen bu durum toplum yaşamının gittikçe daha karmaşık bir hal almasının doğal bir sonucudur ve bu olgunun giderek daha fazla artacağını söylemek mümkündür. Teknik bilgiyi gerektiren konularda bilirkişilere başvurulması doğaldır. İsabetsiz olan, uygulamada zaman zaman görülen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 63. maddesinin birinci fıkrasındaki açık yasağa rağmen, hukuki konularda bilirkişiye başvurulmasıdır.

Kaldı ki ihtisas mahkemelerine ihtiyaç duyulduğunun ileri sürülebileceği tek alan, ekonomik suçlar değildir. Bilişim suçları, basın suçları, gümrük suçları, terör suçları veya çevreye karşı suçlar açısından da ihtisas mahkemelerinin kurulması gerektiği savunulabilir. Şüphesiz özel ve teknik bilgiyi gerektiren her konuda özel bir ihtisas mahkemesinin kurulması olanağı bulunmamaktadır.

Bunun yanı sıra ekonomik suç olarak nitelendirilen her alanda ihtisas mahkemelerinin kurulması halinde dahi, bu mahkemelerde bilirkişilere olan ihtiyacın ne oranda azaltacağı da şüphelidir. Ekonomik suçlara bakmak üzere ihtisas mahkemeleri kurulsa dahi, ekonomi formasyonuna sahip olmayan hakim ve savcılarının çoğu halde bilirkişiye başvurma ihtiyaçlarının süreceğini söylemek pek yanlış olmayacaktır. Bu nedenlerle ekonomik suçlar açısından ihtisas mahkemelerine gerek olmadığı kanaatini taşımaktayız. Buna karşılık Almanya'da olduğu gibi,¹⁷⁷ işbölümü esasına göre, ceza dairelerinden birinin sürekli olarak ekonomik suçlara bakmasını savunmak çok daha kolaylıkla mümkündür.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Aksi görüş için bkz. ÖZEK, s. 182.

¹⁷⁷ Yukarıda ifade ettiğimiz üzere, Alman Mahkemeler Teşkilatı Kanunu § 74c, böyle bir işbölümü ayırımı öngörmüş durumdadır. Bkz. § 1, I, 4, a.

¹⁷⁸ Nitekim buna benzer uygulamaların örnekleri ülkemizde de zaman zaman görülmektedir. Örneğin mülga 4389 sayılı Kanun'un 24. maddesinin ikinci fıkrasında, 22. maddede sayılan ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bazı bankacılık suçlarının ilgili bankanın bulunduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı ağır ceza mahkemelerinde görüleceği ifade edilmiş idi. Yürürlükteki Bankacılık Kanunu'nun 164. maddesinde de, maddede sayılan ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bazı bankacılık suçlarının fiilin işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı ağır ceza mahkemesinde görüleceği belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

- ATAMAN ERDÖNMEZ Pelin, “Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi”, **Bankacılar Dergisi**, S. 66, 2009, s. 85-101.
- AYTEKİN Asuman, Ceza Muhakemesi Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Susma Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.
- BAJO Miguel, “Wirtschaftsentwicklung und Kriminalpolitik in Spanien”, **Bausteine des Europäischen Wirtschaftsrechts, Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Hrsg. Schünemann, Bernd/ Gonzalez, Carlos Suarez**, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1994, s. 3-11.
- BAŞBÜYÜK İsa, **Marka hakkının İhlalinden Doğan Cezai Sorumluluk**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- BERCKHAUER Friedrich Helmut, **Wirtschaftskriminalität und Staatsanwaltschaft**, Leipzig, 1977.
- BERK Wilhelm, “Gedanken zur kriminalpolizeilichen Strafverfolgung überregionaler und internationaler Wirtschaftsverbrechen”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 29-41.
- BOSSARD Ernst, “Die Abwehr von Wirtschaftskriminalität und Vermögensdelikten durch wirtschaftseigene Kontrolle und jährliche Abschlußprüfung”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 89-98.
- CİN ŞENSOY Şehnaz, “Ekonomik Suç kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri”, **Çetin Özek Armağanı**, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 829-848.
- CRANE James William, “Wirtschaftskriminalität in England”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 35-45.
- DELMAS-MARTY M./ VERVAELE J.A.E. (Ed.), **The Implementation of the Corpus Juris in the Member States**, Volume I, Intersentia, Antwerp, 2000.
- DEMİRBAŞ Timur, **Kriminoloji**, 6. Bası, Seçkin, Ankara, 2016.
- DÖNMEZER Sulhi, “Ön Tasarı Hakkında Genel Bilgi”, **Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu**, İstanbul, 1987, s. 9-21 (Öntasarı).
- DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta, İstanbul, 1994.
- DURŞUN Hasan, “Ekonomik Suçlar ve Türkiye’deki Sürdürebilir Kalkınmaya Etkileri”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2005, s. 215-245.
- DURŞUN Selman, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, Seçkin, Ankara, 2006.
- EGLI Heinz, **Grundformen der Wirtschaftskriminalität**, Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1985.

- ERDEM Mustafa Ruhan, “Lizbon Anlaşması ve Avrupa Ceza Hukuku’nun Geleceği”, **Journal of Yaşar University**, Özel Sayı (Aydın Zevkiler Armağanı) C. 8, s. 1019-1098 (Lizbon Anlaşması).
- ERDEM Mustafa Ruhan, **Avrupa Birliği Hukuku’nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Seçkin, Ankara, 2004.
- EREM Faruk, **Diyaletik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku**, 6. Bası, Ankara, 1986.
- EREM Faruk/ ALTIOK Akın/ TANDOĞAN Haluk, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989.
- ERMAN Sahir, “İktisadi Suçlar Konusunda Avrupa Hukukundaki Son Gelişmeler”, **Birinci Avrupa Hukuku Haftası**, İstanbul Üniversitesi Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 103-113 (İktisadi Suçlar).
- ERMAN Sahir, **Ekonomik Suçların Tespitinde Suç Siyaseti**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1984 (Suç Siyaseti).
- ERMAN Sahir, **Ticari Ceza Hukuku**, Cilt I: Genel Kısım, 3. Bası, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1992 (Ticari Ceza).
- FRIEDRICH David O., **Trusted Criminals, White Collar Crime in Contemporary Society**, Second Edition, Thomson Wadsworth, 2004.
- FRILLOUX Jean, “Wirtschaftskriminalität in Frankreich”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 147-154.
- GEERDS Detlev, **Wirtschaftsstrafrecht und Vermögensschutz**, Schmidt Römhild, Lübeck, 1990.
- GEMMER Karlheinz, “Internationale Wirtschaftskriminalität”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 13-21.
- GÖSSWEINER-SAIKO, Th., **Wirtschaftskriminalität**, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1988.
- GRASSE Rudolf, “Probleme des Wirtschaftsprozess”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 75-87.
- GÜNER Sedat, **Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.
- GÜNER Uğur, “Ekonomik Suçlar ve Ekonomi Ceza Hukukuna İlişkin Yasal Düzenlemeler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, 2019, s. 1411-1442.
- GÜVEL Enver Alper, “Ekonomik Suç ve Caydırıcı Hukuk Uygulamaları”, **Kriminoloji ve İktisat, Suç ve Ceza İktisadi Üzerine İncelemeler**, Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği, 2019, s. 66-103.
- HAFIZOĞULLARI Zeki, “Temiz Toplum Meselesi”, **Argumentum**, Haziran 1993, Y. 3, S. 35, s. 621-624.

- HAUKE Reinhard, **Kriminalität im Management von Banken**, Verlag Wissenschaft & Praxis, Ludwigsburg-Berlin, 1992.
- HEINZ Wolfgang, “Begriffliche und strukturelle Besonderheiten des Wirtschaftsstrafrechts”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung**, Leibziger, Universitätsverlag, Leipzig, 1998, s. 13-50.
- HOWARD Roscoe C. Jr., “White Collar Investigations & The Rico Statute International Workshop on Criminal Law Reform”, **Ceza Hukuku Reformu**, Umut Vakfi, İstanbul, 2001, s. 307-321.
- HUNTINGTON Ian/ DAVIES David/ LOHSE Dieter, **Wirtschaftskriminalität im Unternehmen**, Campus Verlag, Frankfurt, 1999.
- IGNÉE Peter, “Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität außerhalb des Strafrechts”, **Wirtschaftskriminalität, Aktuelle Fragen des Wirtschaftsrechts in Theorie und Praxis**, Hrsg. Belke, Rolf/ Oehmichen, Joachim, Bayerische Velagsanstalt, Bamberg, 1983, s. 208-224.
- İÇEL Kayıhan / YENİSEY Feridun, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, 4. Bası, Beta, İstanbul, 1994.
- İÇEL Kayıhan, “İdari Ceza Hukuku ve Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi”, **İÜHFİM**, C. 50, 1984, s. 117-131.
- İÇEL Kayıhan/ DONAY Süheyl, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku**, Genel Kısım, 1. Kitap, 4. Bası, Beta, İstanbul, 2005.
- İÇEL Kayıhan/ SOKULLU-AKINCI Füsün/ ÜNVER Yener/ ERMAN Barış R./ SİNAR Hasan, **Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Ceza Hukuku**, Beta, İstanbul, 2000.
- KARATAY Özcan/KAPUSIZOĞLU Mehmet, “Mali ve Ekonomik Suçların Terörün Finansmanı Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, C. 3, No. 1, 2011, s. 115-121.
- KARCILIOĞLU Nevzat Kaan, Sermaye Piyasası Kanunu’nda Düzenlenen Manipülasyon Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2005.
- KESKİN Serap, **Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması**, Seçkin, Ankara, 2003.
- KESKİN Serap/ ZAFER Hamide/ KOCASAKAL Ümit (Çev.), **Avrupa Birliğinin Mali Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları (Corpus Juris)**, Seçkin, Ankara, 2001.
- KINDHÄUSER Urs, “Zur Legitimität der abstrakten Gefährdungsdelikte im Wirtschaftsstrafrecht”, **Bausteine des Europäischen Wirtschaftsrechts, Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann**, Hrsg. Schünemann, Bernd/ Gonzalez, Carlos Suarez, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1994, s. 125-134.

- KÜÇÜKTAŞDEMİR Özgür, **Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar**, Seçkin, Ankara, 2018.
- LASKOWSKA Katarzyna, “Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht in Polen, Begriffliche und strukturelle Besonderheiten des Wirtschaftsstrafrechts”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung**, Leibziger Universitätsverlag, Leipzig, 1998, s. 215-220.
- LÖW Arnold, **Multiperspektive Analyse der Wirtschaftskriminalität Konsequenzen für die Gestaltung des Integrierten Risiko-Managements**, Institut für Versicherungswirtschaft der Universität St Gallen, St Gallen, 2002.
- MAHMUTOĞLU Fatih S., “İdari Para Yaptırımını Gerektiren Eylemler Yönünden Yargılama Rejimi”, **İÜHFİM**, C. 55, S. 1-2, 1995-1996, s. 151-171.
- MAHMUTOĞLU Fatih Selami, **Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, Seçkin, Ankara, 2003 (Kredi Hukuku).
- MANG Alexander, **Die ökonomische Evaluation von Wirtschaftskriminalität unter besonderer Berücksichtigung des menschlichen Verhaltens**, Peter Lang, Frankfurt, 2004.
- MEIER Christoph, **Wirtschaftsdelikte im Bankengewerbe**, Paul Haupt, Bern, 1986.
- MERGEN Armand, “Wirtschaftsverbrechen und Wirtschaftsverbrecher”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 13-27.
- MESSERLI Alfred, “Möglichkeiten der Presse zur Vorbeugung”, **Wirtschaftskriminalität**, Verlag Herbert Lang & Cie AG, Bern, 1972, s. 135-145.
- MÜLLER Bernhard, “Die Banken und die Wirtschaftskriminalität”, **Wirtschaftskriminalität**, Wissenschaftliche Beiträge zum 50 jährigen Bestehen des Neutra Treuhand AG, Zürich, 1982, s. 115-126.
- MÜLLER Peter, “Breiter als man meint: die Palette der Sanktionen im Kampf gegen Finanzkriminalität”, **La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime**, Ed. Bolle, Pierre-Henri/ Steffen, Heinz, Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 173-179.
- OEHMICHEN Joachim, “Abgrenzungsschwierigkeiten zwischen Bilanzfälschung und Bilanzverschleierung”, **Wirtschaftskriminalität, Aktuelle Fragen des Wirtschaftsrechts in Theorie und Praxis**, Hrsg. Belke, Rolf/ Oehmichen, Joachim, Bayerische Velagsanstalt, Bamberg, 1983, s. 234-268.
- OPP Karl-Dieter, **Soziologie der Wirtschaftskriminalität**, C.H. Beck, München, 1975.
- OTTO HARRO, **Bankentätigkeit und Strafrecht**, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 1983.

- ÖZBEK Veli Özer, **Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap-Genel Hükümler**, Seçkin, Ankara, 2020.
- ÖZEK Çetin, “1997 Türk Ceza Yasası Tasarı’na İlişkin Düşünceler”, **Sahir Erman’ a Armağan**, Alfa, İstanbul, 1999, s. 639-701.
- ÖZSUNAY Ergun, **Kartel Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1985.
- PFEIFFER Gerd, **Unternehmensrecht, Wirtschaftsrecht**, Fernuniversität - Gesamthochschule, Hagen, 1984.
- PIETH Mark, “Nichtstrafrechtliche Mittel zur Prävention und Repression von Wirtschaftskriminalität”, **La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime**, Ed. Bolle, Pierre-Henri/ Steffen, Heinz, Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 73-79.
- PÓCZIK Szilveszter, “Sozialer Wandel und grenzüberschreitende Wirtschaftskriminalität in Ungarn”, **Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftsstrafrecht, in einem Europa auf dem Weg zu Demokratie und Privatisierung**, Leibziger Universitätsverlag, Leipzig, 1998, s. 233-256.
- PRADEL Jean, “Mali Suçluluk: Kavramlar ve Temel Açıklamalar”, (Çev. Kangal, Zeynel T.), **İÜHF M**, C. 60, S. 1-2, 2002, s. 309-323.
- REID Karen, **A Practitioner’s Guide to the European Convention on Human Rights**, Londra, 1998.
- REİSOĞLU Seza, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Kavramlar**, Ankara, 2002.
- RICHTER Hans, “Gechichtliche Entwicklung”, **Wirtschaftsstrafrecht, Hrsg. Müller-Gugenberger/ Bieneck**, 3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 27-46 (Gechichtliche Entwicklung).
- RICHTER Hans, “Grenzüberschreitende Bekämpfung”, **Wirtschaftsstrafrecht**, 3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 144-170 (Grenzüberschreitende Bekämpfung).
- RICHTER Hans, “Ursachen und Bedeutung”, **Wirtschaftsstrafrecht, Hrsg. Müller-Gugenberger/ Bieneck**, 3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag - Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2000, s. 130-140 (Ursachen und Bedeutung).
- RIMANN Bernhard R., **Wirtschaftskriminalität, Die Untersuchung bei Wirtschaftsdelikten**, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1973.
- ROXIN Claus, **Strafrecht Allgemeiner Teil**, Band I, 3. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1997.
- SCHÄFER Herbert, “Zur Abgrenzung zwischen allgemeinem Strafrecht, Wirtschaftskriminalität und Weiße-Kragen-Kriminalität”, **Grundlagen der Kriminalistik, Band 2, Wirtschaftskriminalität und Wirtschaftskriminalistik**, Hrsg. Schäfer, Herbert, Steintor-Verlag, Hamburg, 1967, s. 15-19.

- SCHMID Niklaus, **Banken zwischen Legalität und Kriminalität**, Kriminalistik Verlag, Hedielberg, 1980.
- SCHMID Niklaus, **Wirtschaftskriminalität in der Schweiz**, Heft 2, Hekbing & Lichtenhahn, Basel, 1985.
- SCHUSTER Leo, “Finanzkriminalität: Täter und Opfer”, **La Criminalité Financière - Finanzkriminalität - Financial Crime**, Ed. Bolle, Pierre-Henri/ Steffen, Heinz, Helbing & Lichtenhahn, Bale, 2002, s. 57-71 (Finanzkriminalität).
- SCHUSTER Leo, **Wirtschaftskriminalität und Banken**, Verlag Paul Haupt, Bern, 1977 (Wirtschaftskriminalität).
- SOKULLU-AKINCI R. Fusun, **Kriminoloji**, 3. Bası, Beta, İstanbul, 2002.
- SOMERS Edward, **Economic Crimes**, Clark Boardman Company, New York, 1984.
- SUTER Stefan, **Strafverteidigung auf dem Gebiet der “Wirtschaftskriminalität”**, Helbing & Lichtenhahn, Basel, Gnef, München, 2001.
- SUTHERLAND Edwin H., “Is ‘White Collar Crime’ Crime?”, **American Sociological Review**, Vol. 10, No. 2, 1944, Annual Meeting Papers (Apr., 1945), s. 132-139.
- SUTHERLAND Edwin H., “White-Collar Criminality”, **American Sociological Review**, Vol. 5, No. 1 (Feb. 1949), s. 1-12 (White-Collar Criminality).
- SUTHERLAND Edwin H., **White Collar Crime**, Yale University Press, New Haven and London 1983 (White Collar Crime).
- TESAL Reşad D., **İktisadi Suçlar, Mali Suçlar**, 3. Bası, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, İstanbul, 1972.
- TIEDEMANN Klaus (Hrsg), **Wirtschaftsstrafrecht in der Europäischen Union, Freiburg Symposium**, Carl Heymanns Verlag, Berlin, 2002.
- TIEDEMANN Klaus, “Wirtschaftskriminalität”, **Strafrecht und Strafrechtsreform**, Hrsg. Madlener, Kurt/ Papenfuss, Dietrich/ Schöne, Wolfgang, Carl Heymanns Verlag, Köln, 1974, s. 233-245 (Wirtschaftskriminalität).
- TIEDEMANN Klaus, **Welche strafrechtlichen Mittel empfehlen sich für eine wirksamere Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität: Gutachten für den 49. Deutschen Juristentag**, C. H. Beck, München, 1972 (Gutachten).
- TIEDEMANN Klaus, **Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität I, Allgemeiner Teil**, Rowohlt, Hamburg, 1976 (Wirtschaftsstrafrecht und Wirtschaftskriminalität).
- TIEDEMANN Klaus, **Wirtschaftsstrafrecht**, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2004 (Wirtschaftsstrafrecht).
- TİRYAKİ Göksel, “Ekonomik Suçlar, Bankacılık Suçları ve Bu Tür Suçlarla Mücadele Stratejisi”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Y. 6, S. 34, Ocak -Şubat 2004, s. 56-74.

- TİRYAKİ Tercan/ GÜRSOY Türker, “Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi”, **Sayıştay Dergisi**, S. 55, s. 53-69.
- TOSUN Öztekin, “Türkiye’de İktisadi Suçlar”, **İÜHFİM**, C. 26, S. 1-4, 1960, s. 3-15.
- WINDOLPH Albert, “Persönlichkeitsschutz und Informationensfreiheit unter besonderer Berücksichtigung der Wirtschaftsdelinquenz”, **Aktuelle Beiträge zur Wirtschaftskriminalität**, Schimmelpfeng, Frankfurt/Main, 1974, s. 99-109.
- YARSUVAT Duygun, “Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı’nda Yer Alan Ceza Hükümlerine Genel Bir Bakış”, **Türk-İsviçre Banka Hukuku Haftası**, 16-17 Aralık 2004, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 92-124.
- YÜCEL Mustafa T, “Suç İşletmesi ve Ekonomik Suçlar”, **Adalet Dergisi**, Y. 68, S. 3-4, 1977 Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos, s. 222-234 (Suç İşletmesi).
- YÜCEL Mustafa T., “Ekonomik Suçlar”, **Yasa Hukuk Dergisi**, C. I, S. 11, 1978, s. 1852-1863.

